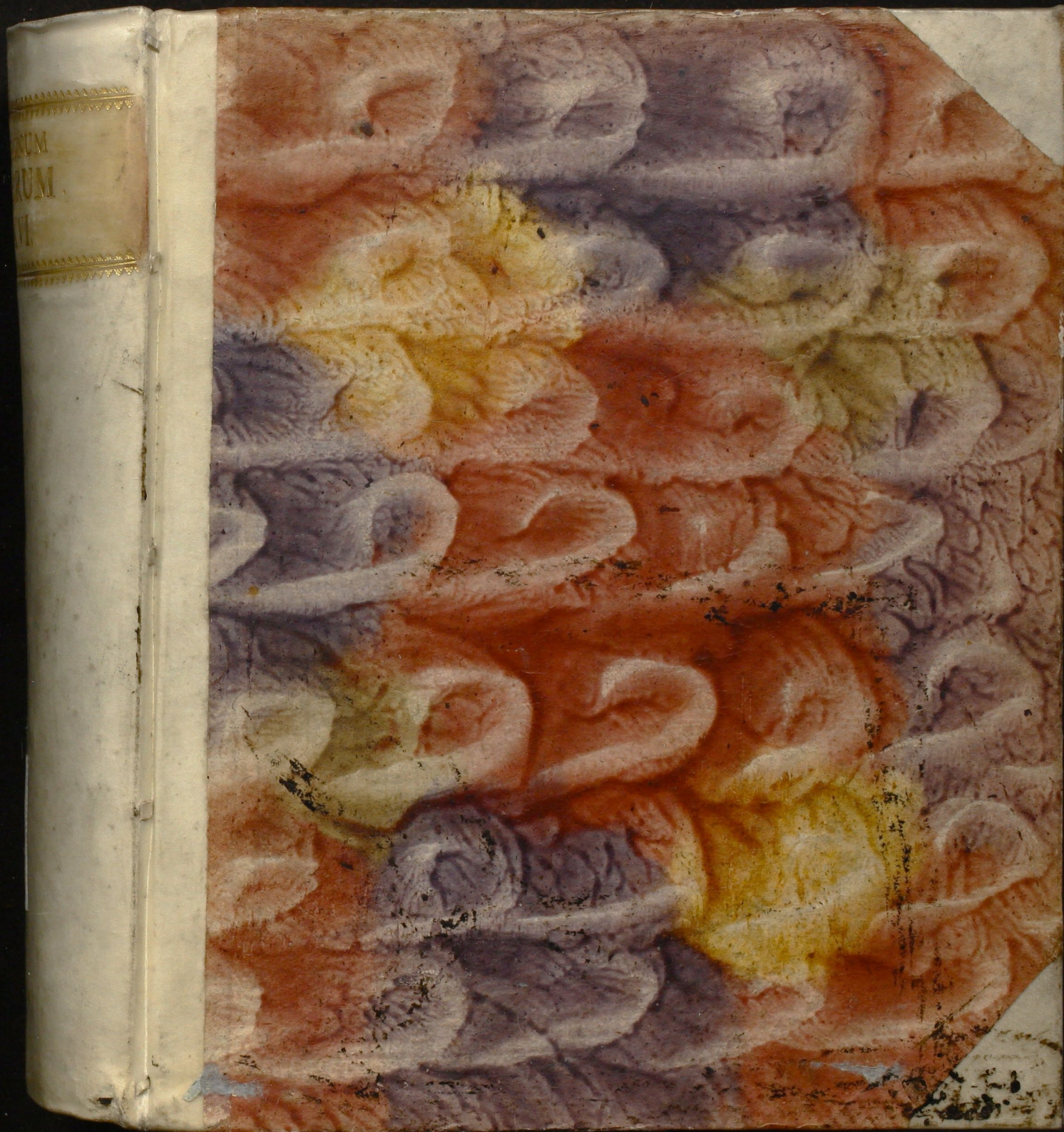

21
we

10

I O. G E O R G I I E S T O R
I C T I E T A N T E C E S S O R I S I E N E N S I S
L I B E L L V S
D E
D O T A L I T I O
P R O P T E R S E C V N D A S N V P T I A S
C E S S A N T E.

EDITIO SECUNDA
AVCTIOR ET EMENDATIO.

IENAE EX OFFICINA RITTERIANA
A. O. R. CLC DCCC XXXII.

IO. GEORGI ESTOR

1801 ET ANTERIORIBUS ANNIS

LITTELV

DE

DOTATIO

PROPTER SECUNDAS NUPTIAS

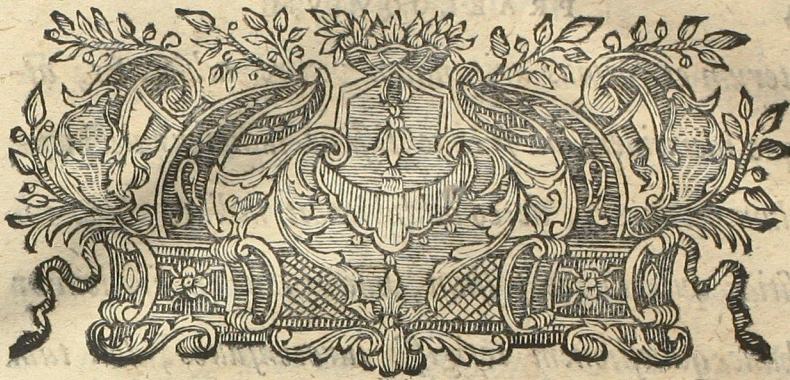
CRISTIANE

EDITIO SECUNDA

AUCTORE ET REVISORE

HERN. EX. OFFICINA RITTNERIANA

1801 ET ANTERIORIBUS ANNIS

PRAELOQVIVM.

AVSSARVM, in foro agendarum,
aliam magis frequentem esse alia,
aliam iterum frequentiore, ne-
mo facile negare sustinebit, nisi
qui in maxima fori ignoratione se versari, temere
vult ostendere. Hoc argumentum vero, quod
tractandum selegi, num scilicet dotalitium in-
tercidat per secundas nuptias, nec ne? semel atque

iterum et saepius agitandum venire aduocatis, atque idemtidem ac frequentissime iudicibus decidendum occurrere, de eo addubitabit nullus. Non infitias quidem ire possum, huc et illuc passim leuiter hanc quaestionem tetigisse iureconsultos, sed tam mira dissensionis ac dissidii mole, ut eius diiudicatio, vel peritissimis interdum, difficilis fuerit visa. Operae igitur pretium duxi, peculiari disquisitione hanc speciem pertractare, ac, quanta fieri potuit distinctione, proponere. Mores et iura Graecorum atque Romanorum in subsidium vocavi, nec instituta Germanorum ex animo amisi, ita tamen, ut cuncta seorsim tractauerim, quo pateat singulis, in quantam confusionem ac perturbationem inciderint illi, qui distincte disputare aut non didicerunt, aut noluerunt, aut operae pretium haud duxerunt.

Et

Et maxime vellem, ut hanc causam cultores rerum patriarum, quibus saeculum abundat, vel maiori cura dignam aestimassent, vel minus usitatam et insolentem eius decisionem et credidissent, sed veram stabiliuissent et introduxissent. Ceterum cuncta etiamnum coniecturis, licet admodum veri similibus, innituntur, quae de iure Germanico hac in causa proferuntur in medium; nec certus satis initio fui atque conuictus: utrum ea instrumenta Germanorum vetera, quibus usus sum, et quorum fundamento totum nititur opusculum, a iuris Romani scitis manauerint, an vero ex fontibus patriarum antiquitatum fluxerint? Quemadmodum vero posterius tamdiu inhaerescet menti nostrae, donec, a nobis hac de re dissentientes, Romana hic irrepse in Germanica docuerint; ita nostra mores patrios

*habuimus, habemusque non sine caussa etiam nunc,
nisi et alia et meliora et certiora erimus edocti. Ce-
terum auctorum centurias, anxie quaesitas, cumu-
lare nobis non est placitum, superfluumque visum
fuit, sed praetermittere quorundam nomina, vel pla-
ne illa suppressere non licuit, ne chartulae inertes cum
taedio eorum, qui, ut ea, quae statuuntur, peritorum
auctoritate corroborentur, summo cum rigore po-
stulare solent, legantur. Vale, benigne lector,
ac molimina mea, si adprobare vel non vis, vel
non potes, non prorsus contemne aut pla-
ne damna.*

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

SELECTA E IVRE HEBRAEORVM DE COM-
MODIS, QVAE VIDVA OCCASIONE MARITI
DEFVNCTI CAPIEBAT.

SYNOPSIS.

§. I. *Hebraeorum mores tra-
dit in alenda mulie-
re post mortem mariti.*

§. II. *Eosdem comprobat et il-
lustrat e Talmade.*

§. I.

NVGAS eum agere, existimamus, qui aut
dotalitii Germanici originem, propter
secundas nuptias amittendi, vel his
non obstantibus, a vidua retinendi, in He-
braeorum iure quaerendam, aut nos quoque
illud ex ea natum et profectum esse, arbitra-
ri, sibi persuaserit. Non iniucundum inter-
ea fore autumamus, si, partim ad illustratio-
nem thématis nostri, partim, vt mori erudi-
torum, qui et Ebraeorum, et Graecorum, et
Quiritium iura moresque ante omnia contue-
ri suadent, obsecundemus, partim illis, qui
iudaeorum iura dotalitii sunt aliquando tra-
ctaturi et diiudicaturi.

§. II.

§. II.

Quid vero iudaea vidua post obitum mariti alimenti desiderauerit, et quem victum mulieri prae-buerint isti, id omnium optime adparet e legibus eorum Mischnicis, siue *tractatu de toro litterisque matrimonialibus*, quem sua lingua מכבד כתובות vocant, vbi vndecimo capite, p. 94. editionis GVILIELMI SVRENHVSII, parte tertia, de nostra specie hunc in modum statuerunt: *vidua alitur e bonis pupillorum, et opus manuum eius est pro illis, et non tenentur ad sepulturam eius; heredes vero eius dotis matrimonialis tenentur ad sepulturam eius.* Quod vt rite intelligatur, addenda erit §. II. capitis duodecimi, cuius sententia est talis: *viduae, quae dixerit, nolo me abstrahere a domo coniugis mei, non possunt dicere heredes, ita domum patris tui, et nos alemus te, sed alunt eam in domicilio mariti sui, et dant ei habitationem pro honore sua.* Ex quibus interpretes haec effici atque cogi existimant, viduae nimirum alimenta fuisse concessa e bonis mariti, hac lege, ne dotem repeteret; hanc vero si auctoritate synedrii postulauerit, alimentis cecidisse. Pariter obseruare

uare licet, quod Iudaei statim priuarint alimentis viduam, quam primum secundo nupserit marito. Contra si in viduitate manebat vxor, praeter alimenta, vestes, supellectilem, domicilium, aliaque, ei ab heredibus mariti praebita, legimus, haecque secundum mulieris, non mariti, nisi vilior hoc esset, dignitatem. Testes huius rei, omni exceptione maiores, produco tum IOANNEM SELDENVM, in *vxore Ebraica*, libro III. capite VIII. p. 261. tum GVILIELMVM SVRENHVSIVM loco dicto, p. 95. tum, qui clare hoc docuit, Rabbi OBADIAM DE BARTENORA, *concedunt, ait, illi habitationem pro honore suo, etiam vasa ministerii, seruos et seruas, quibus utebatur viuente marito. Et si domus ceciderit, non tenentur illi aedificare aliam, quia conditio dotis matrimonialis est, tu moraberis domi meae, et quamuis illa voluerit denuo eam aedificare e bonis suis non poterit illud facere. Si tu esses nobiscum, esset tibi alimentum, quoniam impensae minores in sodalitie, quando plures adsunt. Quod verbose magis repetit Rabbi MOSCHE filius MAIMON, qui ea, quae dixi, vberius exposuit. Verum transeat gens recutita, et suas*

B

res

res sibi habeant male hebraeorum magistri,
ac consueta eiusmodi homunculorum acu-
mina facessant. Festinemus in Graeciam,
atque, inter horum delicias, viduarum su-
stentationem consideremus paucissimis, tam-
quam praesens esset LYCVRGVS, audiretque
nos loquentes, ne fortasse dixerit quispiam, nos
paene vel omnino limites instituti nostri
transiuisse.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

DE IIS, QVAE GRAECI VIDVAE, POST MA-
RITI OBITVM, EX HVIVS BONIS AD-
SIGNARVNT.

SVMMA RERVVM.

- §. I. **G**raecorum dotarium, quod ἀνδρῶν μισθός vocant, alius adhuc eiusdem vocabuli significatus, qui §. IIII. euoluitur.
- §. II. Vidua plerumque cum liberis vivebat de lucro horum patrimonii.
- §. III. Quod si orba esset, dona, quae ipsi parentes afferebant, victum praebebant. De donis ob violatam virginitatem datis.
- §. IIII. Eum in finem, et ut secura sit vxor de victu, pignora constituerebat maritus.
- §. V. Graecia lumen praefert Romanis legibus.
- §. VI. Dotem repetebant viduae soluto matrimonio, si volebant cum heredibus mariti vivere.
- §. VII. Secundae nuptiae lege quadam non erant prohibitae.

§. I.

QUEMADMODVM Graeci pecuniae erant cupidissimi, adeoque magis dotium auiditate, quam corporis et animi existimatione adlecti, connubia inibant; ita relatum legimus, vxorem dotem adferentem viro, dotarium sibi esse aut stipulatam, aut ipsi marito.

ritum sponte constituisse, quo haberet illa, unde aleretur, si ab eo vel mortis vi, vel diuortii iure secessum facere cogeretur. Illud dotarii, ut plurimum, in aedificii commodo, vel praedii usufructu constituisse, perhibent rerum Atticarum scrutatores. Vocatur eiusmodi dotarium ἀποτίμημα, quasi dicerent, merces, quae doti exaequatur, prout patet e IOANN. POTTERI *archaeologia Graeca*, libro quarto, capite XI. col. 607. Confirmatque, a nobis prolata in medium, lex tertia, titulo de dotibus, apud SAMVELEM PETITVM p. 456. μενέσης τῆς μητρὸς ἐν οἴκῳ, καὶ ζώσης, καὶ προῖκα ἐπενεγκαμένης, ἢ ἀπογράφει τὴν προῖκα χρεὸς αὐτῇ, ἀλλὰ μετέχει τῶν παιδῶν τὴν μντέρα. *Manente domi cum liberis matre, dote non repetita, liberi propter dotem foenus ne pendunt, sed mater bona illorum participato.*

§. II.

Liberum autem erat vxori post viri obitum aut dotem repossidere, aut eam liberis relinquere. Quod si cum hisce domi manere constituebat, nec alteri nubebat viro, dotem liberis cessisse, perhibet ISAEVS. Quare

re hi matrem alere cogeantur, quoniam dos matris penes eos manebat, testante DEMOSTHENE. Immo τῶν ἐπικλήρων feminarum bona facultatesque penes liberos earum adultos erant, si modo, quae victui essent necessaria, subministrarent, vt docet SAMVEL PETITVS p.456.

§. III.

Interea tamen et dona nuptialia ipsis obtigisse et adiumento fuisse admodum est verisimile. Testis enim est IULIVS POLLVX libro III. *onomastici*, capite III. p.283.284. editionis TIBERII HEMSTERHVIS, τὰ δὲ παρὰ τῷ ἀνδρὶ διδόμενα δῶρα, ἔδνα, καὶ ὀπτήγια, καὶ ἀνακαλυπτήγια. ἔ γάρ μόνον ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ ἐκκαλύπτει τὴν νυμφὴν, ἔτω καλοῖτ' αὖν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπ' αὐτῇ δῶρα, τὰ ὡπὲρ τῷ τὴν παρθενίαν ἀφελέσαι, ὠνόμασεν Ἀγίας ὁ κωμικὸς. *munera autem a sponso data, sponsalia dicuntur, ὀπτήγια et ἀνακαλυπτήγια. non enim dies solum, qua sponsa prodit, et retegitur, sic vocatur; verum et munera, a sponso huic collata. quae etiam προσφθεγκτήγια. Et virginitatis munera, quae pro virginitate amissa dantur, Agias comicus dixit.* Haec ΠΟ-

ΛΥΔΕΥΚΟΥΣ fide. Discimus ex hisce, sponsae dona fuisse data eo die, quo reue-
labatur, ab amicis, domesticis et sponso po-
tissimum. Et sicuti hunc ad dotis certitudi-
nem, seu vt POLLVX loquitur: αἱ δὲ πρὸς τὴν
περὶ αὐτὴν ὑποθήκαι, ἀποτιμήματα ἐκαλεῖτο. quae
porro ad dotis certitudinem pignora dantur,
arrhabones sunt, obligatum perhibent; ita per-
quam videtur probabile, quod ad viduitatis
tempus eiusmodi munera mulieribus sint sine
fraude et imminutione conseruata. Et illi,
qui cum MYLERO AB EHRENBACH morgen-
gabam fuisse datam ob delibatam virginita-
tem, ac pro huius reputant praemio, magnum
suae opinionis praesidium, immo palladium
hic se inuenisse iactabunt.

§. III.

Magna deinde cura Graecorum circa ser-
uandas vxorum dotes adparet, quia statue-
runt istas post maritorum obitum feminis
alimentorum loco cedere debere. Volue-
runt eum in finem Graeci, vt pignus vir mu-
lieri constitueret. Fidem huius rei facit
ΑΠΟΚΡΑΤΙΩΝΟΣ ΑΕΞΙΚΟΝ p. 62.

εἰώθε-

εἰώθεσαν δὲ καὶ οἱ τότε, οἱ γυναῖκι γαμειμένην προ-
 χα διδόντες οἱ προσήκοντες, αἰτεῖν παρὰ τῷ ἀνδρὶ
 ὥσπερ ἐνέχυρόν τι τῆς προικῆς ἄξιον, ὅσον οὐσίαν ἢ
 χωρίον. *soliti etiam fuere veteres, quum mu-*
lieri nubenti dotem darent propinqui, a viro quod-
dam quasi pignus dote dignum petere, veluti domum
aut praedium. Restrinxit quidem HENRICVS
 VALESIVS p. 97. ad HARPOCRATIONIS com-
 mentatorem, MAVSSACVM, eam pignoris
 dationem pro dotis cautione ad illum casum,
 quo ita conuenisset, auctoritate CICERONIS
 fretus, qui pro Caecinna initio: *quum utere-*
tur, inquit, dote uxoris numerata, quo uxori es-
set res cautior, curauit, ut in eo fundo dos colloca-
retur. Contra PHILIPPVS IACOBVS MAVS-
 SACVS p. 62. ad HARPOCRATIONIS *lexicon*
 hunc Graecorum morem certum et ad Ro-
 manos deriuatum propagatumque adfirmat,
 nixus VLPIANI sententia, quae prostat in
 lege VII. §. VI. D. *de donationibus inter vi-*
rum et uxorem, lege XXIII. §. II. D. *soluta ma-*
trimonio quem dos petatur, et AFRICANI au-
 ctoritate in lege XVII. §. I. D. *ad senatus-*
consultum Velleianum.

§. V. Col-

§. V.

Colligitur inde a MAVSSACO, ius illud Romanorum vetus, quod in tradendis pro dote pignoribus obseruabant, petendum et deriuandum ab antiquissimo Atheniensium iure. Posteaquam igitur mariti pignora pro dote dare coacti sunt, fortius adhuc et strictius obligationis vinculum adinuentum putat, fideiussores et mandatores scilicet, qui post solutum matrimonium peti coeperunt, argumento legis VII. *de exceptionibus*. Idque post solutum coniugium, quia manente matrimonio fideiussor aut mandator dari non debebat, L. II. C. *de fideiussoribus et mandatoribus*, L. I. C. Theodosiani *de fideiussoribus dotium*. Grauius interea ac molestius est fideiussorem dare, quam pignus, quia nonnulli in datione fideiussoris contumeliam quaerunt, quam vt pignoris dationi praetendant, non habent, L. XVII. D. *de testamentaria tutela*.

§. VI.

Sed enim e diuerticulo vel excursionem in viam, a qua fere aberrauimus, redeamus. Vxores Graecorum, vnde soluto matrimonio

nio viuerent, dotem repetebant, quod euicit EVERARDVS FEITHIVS libro II. *antiquitatum Homericarum* capite XIII. ex HOMERI odyssea. Ἐδνα sponsi, et quod accipiebat τὸ ἐπίπλεον, vt HESYCHIVS vocat, dotalitii loco mulieri data fuisse videntur, ita vt pater Ἐδνα ista, quamdiu vixit, matrimoniumque puellae duravit, custodiuerit seruaueritque. Confer sis FEITHIVM capite XVI. libri II.

§. VII.

In transitu adhuc notes velim, quoniam infra, vbi de Germanis, eorumque dotalitio, nobis erit sermo, de secundis nuptiis mentio quaedam iniicietur, non quidem adeo magni illas, habuisse Graecos quae secundas adamarunt et celebrarunt nuptias. Caue tamen, statuas iure fuisse prohibita secunda vota, siquidem contrarium ex HOMERO liquet, ac fide EVERARDI FEITHII capite XV. libri II. comprobatur.

* * * * *

C

CA-

CAPVT TERTIVM.

DE

ROMANORVM SCITIS RATIONE COMMODO- RVM IN VIDVAS REDVNDANTIVM.

EPITOME.

- §. I. **D**uo vxorum genera, et vsus huius discriminis hoc in argumento declaratur.
- §. II. Quae vxor tantum erat, nulla honorum communione cum marito gaudebat.
- §. III. Quare, post matrimonium diremtum, dotem repetebat. Quomodo autem post obitum mariti hac de re statuerint Romani; de eo fere nihil in digestis occurrit. Coniecturae vnde vixerint viduae? scilicet, praeter dotem, de iis, quae maritus vel per ultimam voluntatem, vel per donationem inter viuos vxori destinavit. Observatio, quod mortuo viro, vxorem, adhuc in matrimonio viuere crediderint.
- §. IIII. Diuoriorum frequentia peperit rei vxoriae actionem.
- §. V. Ea versatur circa diuortii casum. Aliae actiones, quae vxori, praesertim viduae, competebant ad recuperandam dotem. Dotis profectitiae et aduentitiae discrimen notandum. Viraque definitur. VLPIANVM a se ipso vel dissentire, vel sibi contradicere negatur, quod noua coniectura firmatur. An dos soluto matrimonio talis permaneat?
- §. VI. Vestigia dotarii Romani indagantur ope codicis Theodosiani.
- §. VII. Odium secundarum nuptiarum commouit Romanos, ut donis mulieres viduas ab iis retraherent.
- §. VIII. Interea secunda vota amplexae sunt mulieres.
- Dispo-

Dispositio codicis Theodosiani de hisce vxoribus binubis.

§. VIII. IVSTINIANI noua hoc de argumento legislatio refertur et illustratur. Sensus authenticæ et nouellæ XXII.

§. X. XI. et XII. Eundem exponunt adhuc et illustrant.

§. XIII. Dispositio Iustiniani de vidua, a secundis nuptiis abhorrente, portionem virilem, siue, ut alii vocant, filialem nanciscente.

§. XIII. De iis, iocosis videlicet, et aliis, quæ in numerum huius portionis referuntur.

§. I.

DVPLICIS generis vxores in Romanorum republica fuisse, testis est CICERO *topico- rum* capite III. Alterum videlicet erat matrum familias earum, quæ in manum conueniebant, alterum illarum, quo tantummodo vxores habebantur. Firmant hanc distinctionem, tum AVLVVS GELLIVS libro XVIII. *noctium atticarum*, capite VI. tum QVINCTILIANVS libro V. *institutionum oratoriæ*, capite X. p. 414. edente PETRO BURMANNO. Prioris generis vxor, uti rerum omnium socia, ita et heres mariti, absque liberis defuncti, existerat, quod constat fide GVILIELMI FORNERII *selectionum* libro I. capite I. et CHRISTIANI VLRICI GRYPEN de *vxore romana* capite III. §. XIII. Quemadmodum vero iam Tiberii tempore omissam confarreationem

tionem tradunt TACITVS libro III. *annalium* capite XVI. et GELLIVS, qui libro III. *noctium atticarum* capite II. de nuptiarum vsu intermisso agens, ad Quinti Mucii tempora ascendit, et eius obseruationem ad antiqui iuris disciplinam pertinere contendit. Quocirca, GVILIELMVM FORNERIVM egregie falli, vident omnes, dum coemptionem ad Theodorici vsque tempora durasse adfirmat. Nam, vt recte rationes subducit EVERARDVS OTTO, in praefatione, tomo II. *thesauri iuris* adiecta, BOETHIVS, Theodorici aequalis, ad *topica Ciceronis*, de ea, velut de re, dudum obsoleta, differt.

§. II.

Posterioris generis vxor nec domina nec mariti socia proprie erat, tametsi coemptae feminae reuera conditionem liberae seruitutis potius et licentiae amatoriae, quam dominae, vt audiunt, sustinerent. Illae, vxores videlicet tantum, proprio gaudebant patrimonio, resque suas, a mariti bonis separatas, habebant, quandoquidem matrimonii pacto bonorum societas inita erat nulla, sed

fed vitae duntaxat contrahebant consortium. Expresse et clare hoc docet VLPIANVS L. I. §. xv. D. *ad SCtum Silanianum*, *nec viri*, ait, *res proprie uxoris dicuntur, nec uxoris proprie viri*. Vtrique igitur coniugi res suae erant distinctae, et ex iis maritus, praeter dotalia, consequeretur nihil, quum in paraphernis, seu receptitiis bonis, nihil haberet iuris, vt administratione vxor illi interdiceret sibi retinere soleret, quod monitum iam est a ZACHARIA HVBERO, *dissertationum* libro II. §. xvi. p. 302.

§. III.

Quum vero vxor res proprias sibi habet, admodum fit verosimile, demortuo marito, eam repetiisse dotem, vel saltem hoc potuisse, vt ea in luctu et viduitate degens, vitam sustentet. Nam, soluto per mortem matrimonio, dotem reddi debere vxori relictæ, edocet lex cclxl. de V. S. eamque thesin firmare licet argumentatione, ex §. i. in fine tituli xxi. *de dotibus*, qui prostat libro secundo *sententiarum* IVLII PAVLLI p. 309. apud ANTONIVM SCHVLTINGIVM, (et seruata legitur in

L. LXXIII. D. *de iure dotium*,) deriuata et deprompta. Id vero tam frequenter non euenisse ex eo intelligere quis facile poterit, quoniam in iurisprudencia anteiustiniana et pandectis fere altum de viduitatis casu silentium, de dote autem post diuortium petenda ex toto semper loquuntur leges. Cuius rei causam crediderim, quod aut viduae, quae marito sobolem procreauerant, post illius obitum cum hac vixerint, eamque educauerint. Si enim morte solutum est matrimonium, nihilominus mulier adhuc in eo viuere intelligitur, ac eiusdem mariti coniux habetur, adeo vt mariti domicilium, pristinos honores et forum retineat, ac si vere in matrimonio adhuc degeret, vt bene philosophatur ANTONIVS GVIBERTVS COSTA *de dotibus* capite VI. §. XXXV. Aut, si orbam liberis vxorem relinqueret maritus moriens, illi, vnde viueret, testamento prospexerit, vel eam donatione locupletauerit. Equidem haud ignoramus donationes inter virum et vxorem prohibitas fuisse. Quod tamen caue sic inconcinne accipias, sed potius oratio ita, vt ANTONINI L. III. D. *de donationi-*

tionibus inter virum et uxorem, prohibat donationes demum in casum constantis matrimonii: at in casum soluti eas non prohibeat, L. viii. §. ultima D. *de donationibus inter virum et uxorem*, quod VLPIANVS in L. xi. ibidem ita capi vult, vt res non statim fiant coniugis, sed tunc demum, quum mors est insequuta. Conualescit igitur, vt bene monuit GERARDVS NOODT, morte donatoris inter coniuges donatio, si quidem donatorem non poenituerit donationis, L. xxxii. §. ii. d. t.

§. IV.

Quum vero Quiritium animos diuertendi libido et vagae Veneris cupido, cui recensendae iustam dicauit dissertationem ZACHARIAS HVBER, incessissent; saepissime factum est, vt ob diremtum matrimonium vxor dotem repeteret, testibus, IVLIO PAVLLO, libro secundo *sententiarum*, titulo *de dotibus* p. 536. apud SCHVLTINGIVM, et VLPIANO, titulo vi. fragmentorum §. vi. p. 582. atque ageret cum marito, vt hic reddat numeratam dotem, sibi datam ad tempus, quo sustineret onera

onera matrimonii. Actio, qua utebatur mulier, dicebatur rei vxoriae, quam sat longo saeculorum interuallo Romanis incognitam fuisse, nec ante in usu esse coepisse, quam diuortia inuaserunt mores Quiritium, adfirmat AVLVVS GELLIVS libro III. capite III. *notitium atticarum*. Etenim is, *memoriae traditum est*, inquit, *quingentis fere annis post Romam conditam, nullas rei vxoriae neque actiones, neque cautiones in vrbe Roma, aut in Latio fuisse: quia profecto nihil desiderabantur, nullis etiam tunc matrimoniis diuertentibus.*

§. V.

Ex quibus consequitur, vt actionem rei vxoriae ad illam potissimam speciem pertinuisse dicamus, quando scilicet exorta est tori genialis discordia, factoque diuortio, solutum est matrimonium. Vxorem contra emancipatam, quam mariti obitus in viduitatis solitudinem abiecit, * aduentitiam dotem rei vindicatione, vel, quam praefert ANTONIVS GVIBERTVS COSTA, hypothecaria, a mariti heredibus ideo petiuisse, quia soluto matrimonio dominium dotis, quo gaudebat maritus, exspirauerat, et ad mulierem, vel, si erat

erat profectitia dos, ad patrem filiae, licet emancipatae, erat reuersum, qui, adiuncta filiae persona, actiones aduersus heredes habebat. Adeoque, certo modo, dici potest, dotem, soluto matrimonio, talem sic amplius nec esse, nec vocari recte, quod excusit ANTONIVS GVIBERTVS COSTA *de dotibus* capite II. §. XV. Quod si vero haec coniectura tibi haudquaquam adrideat, statuas oportet AVLVM minus adcurate rem exposuisse.

* Res, meo quidem animo, ita se habet: dos erat profectitia, quae constituta est a patre vel parente virilis sexus, per virilem sexum cognatione iuncto, de bonis, L. v. *π. de iure dotium*, vel facto eius, L. vi. §. i. D. ibidem. Nec refert, inquit GERARDVS NOODT, vtrum filia sit in potestate, an emancipata? non enim ius potestatis, sed parentis nomen dotem facit, VLPIANO definiente in L. v. §. xi. *π. de iure dotium*, aliter, atque in peculio obseruatur. Aduentitiam dotem, a quouis alio, quam a patre datam, vocat VLPIANVS titulo fragmentorum vi. §. iii. p. 581. Immo si pater, vt fideiussor, exsoluat eam, teste NERATIO L. v. §. vi. D. ibidem, vel tamquam debitor, L. v. §. xi. d. t. aduentitia erit, quia, vt filiae debitor, huius iussu dedit illam, L. v. §. vi. l. c. Iam quid circa eam repetendam difficultatis se exserat, dispiciam. PAVLLVS L. iii. *π. soluto matrimonio*, non solum, inquit, in exigenda, sed et exsoluenda dote, quae communis est patris et filiae, vtriusque voluntas requiritur, nec interest, sunt verba VLPIANI, titulo vi. §. vi. p. 582. aduentitia sit dos, an profecti-

D

tia.

tia. Aliter IDEM in L. II. §. I. iureconsultis, ANTONIO videlicet GOVEANO, aliisque sentire videtur. Ego, missis cum GERARDI NOODTII, tum ANTONII SCHVLTINGII expositionibus et conciliationibus, rem in saluo esse animaduerto. Verum est filiam, adiuncta patris persona, si nimirum in huius potestate adhuc constituta est, repetere dotem. Illustrat hoc VLPIANVS, nequaquam vero terminis circumscribit hanc thesin in dicta L. II. §. I. D. *solutio matrimonio*, quoniam, inquit, dos profectitia ipsius et patris est. DENIQUE, pergit, *pater non aliter, quam ex voluntate filiae petere dotem potest*. Nouum hic animaduerto orationis VLPIANEAE membrum. Egerat de dote profectitia. Nunc dicere instituit generatim de dote. Clarius hoc adpareret, si totius orationis filum et compages superesset. Dum vero TRIBVNIANVS incise et membratim VLPIANI sententiam exponit, dotem in specie cum dote in genere, periodo statim insequenti, coniunxit minus caute, id quod particula DENIQUE, qua vititur, indicat, quaeque statuere iubet, hiatus quemdam orationis comparere. Legas, rogo, de huius particulae significato RICHARDI KETELII de *latinitate comparanda scriptores*. Infuetam, fateor, adfero interpretationem, sed, nisi me omnia fallunt, haud improbandam. Neque dubito tamen, quin alii commodiora in posterum sint tradituri.

§. VI.

Vt vero proxime ad verum accedat id, quod §. III. de vitae praesidiis viduarum in medium adtuli, istam sententiam, qua post fata sua maritos vxoribus prospexisse iudicauī, comprobari posse credo, partim fide PAPINIANI, (PSEVDOPAPINIANVM enim illum

lum Burgundionem ab eruditis relegauit FRANCISCVS CAROLVS CONRADI obseruatione quinta *paregorum* p. 97.) titulo xvii. *responsorum* p. 838. apud SCHVLTINGIVM, ad secundas vero, ait, *nuptias, post designatum spatium, transeuntes, donationem mariti prioris vsusfructus iure possidere; partim vero constitutione diuorum, ARCADII et HONORII, quam nobis seruauit codex Theodosianus titulo viii. libri iii. Aliud, inquit, quod de iis, quae ex patrimonio proprio vir suo arbitrio ad vsusfructum vxori derelinquit: nam in eo vsusfructu, quem vir extrema constituens voluntate, de rebus propriis vxori demiserit, statim post secundas nuptias mulieri volumus imminere iacturam.*

§. VII.

Patet igitur, haec testimonia haud obscura, nec leuioris momenti esse, vxoresque expertas subinde liberalitatem maritorum. Et probabile sit admodum, viros coniuges suas, quas deamabant, eiusmodi beneficiis in coelibatus statum redigere et ad eum sancte colendum obstringere animum induxisse. Etenim praeter alias gentes, Quirites odio

D 2

plus-

plusquam Vatiniano prosequuti sunt nuptias secundas. Quod vel sexcenti ante me iam obseruarunt, quorum scrinia compilare nefas duco, rogans lectores, vt, post IVSTI HENNINGII BOEHMERI dissertationem, de *secundis nuptiis praecipue illustrium personarum*, capite I. §. XIII. LVDOVICVM MALQVYTIVM de *vera iureconsultorum philosophia*, libro II. capite XXIII. p. 108. AVGVSTINVM A LEYSER specimine CCC. meditatione ad pandectas prima, CVNRADVM RITTERSHVSIVM in *iure iustiniano*, et nostram dissertationem *de iure deuolutionis in Hassia*, consulant.

§. VIII.

Interea tamen vxor, iterum ac secundo nubens marito, nullosque liberos ex prioris matrimonio habens, plenum proprietatis ius retinebat in iis, quae a primi tori marito accepit. Haec vero conditio erat vxorum, quae liberos procreauerant, eosque secum habebant superstites. Eo enim casu imperatores GRATIANVS, VALENTINIANVS et THEODOSIVS, Augusti, anno Christi CCC LXXXII. sanciuerunt, vt liberis, ex priori coniu-

coniugio susceptis, ea bona, quae aut a priore marito, aut ab aliquibus ex priore coniugio liberis ad matrem peruenerant, omnia seruentur, solo vsusfructu mulieri, ad secundas nuptias progredienti, relicto, vt belle docet IACOBVS GOTHOFREDVS. Id quod diui ARCADIVS et HONORIVS anno CCCXCVIII. ita explicuerunt, vt differentia sit statuenda inter illa, quae maritus vsusfructus titulo vxori per vltimam voluntatem adscripsit, et quae pleno proprietatis iure a marito vxori semel fuerunt donata. Siquidem haec donatio pleno iure proprietatis fit, at susceptis postea liberis, vi et potestate iuris, ad vsusfructus naturam reduci-
tur. Quare si alii marito nubit vxor, ratione liberorum prioris tori diuersa haec bona adparent. Vsumfructum enim rerum, ante nuptias ipsi a marito donatarum, retinet. Contra talis vxor amittit bona ista, quorum vsumfructum maritus illi testamento reliquit.

§. VIII.

Verum enim vero diuus IUSTINIANVS
nouella XXII. capite XXXII. hoc discrimen

D 3

abole-

aboleuit, quippe qui vsumfructum et mulieri
 iterum nubenti, et marito earum rerum, quas
 coniux coniugi vsumfructus titulo reliquisset,
 ad secundas nuptias festinanti, seruari voluit,
 atque adeo mitiorem erga tales se praebuit,
 vt bene obseruauit IAC. GOTHOFREDVS.
 Docet hoc breuibz authentica legi vnicae
 codicis, *si secundo nupserit mulier, cui maritus*
vsumfructum reliquit, subiecta. Speciem ita for-
 mauit IUSTINIANVS: maritus, inquit, vxori
 vsumfructum reliquit, sed haec nuptias,
 defuncto marito, repetit. Nunc quaerit le-
 gislator: quae sit huius speciei quaerenda
 decisio? Et distincte hic procedere nos, iu-
 bet TRIBONIANVS. Primo enim thema con-
 cipitur hoc modo: maritus vxori legauit res
 suas, quae sunt illi propriae, hac lege, vt post
 obitum suum mulier istis vtatur fruatur. Et
 respondet sacri palatii exquaestor in lege
 vnica codicis, iam iam laudata, amittere uti-
 que coniugem talem relictum vel conces-
 sum sibi a priore marito vsumfructum omnium
 bonorum, et eum liberis prioris matrimo-
 nii restituere debere. Causam huius legis
 indicat, aliudque genus esse coercendarum
 nuptia-

nuptiarum secundarum docet IACOBVS CV-
IACIVS in expositione nouellae XXII. Verum
enimvero, re posterioribus curis examinata,
eamdem rationem nimis duram deprehen-
dit, adeoque mentem aliam induere consti-
tuit: cessabit poena secundarum nuptia-
rum, ait nouella XXII. capite XXXII. idcirco
ususfructus bonorum, a priore coniuge ac-
ceptus, non amittitur propter posteriorem
maritum.

§. X.

Dein, vbi maritus coniugi vsumfructum
reliquit, adiecta conditione, vt, si ad secunda
abierit vota, ille interiret; haec est altera
inspectio, seu, vt vulgus loquitur, casus. Ad-
firmatque IVSTINIANVS nouella XXII. amitti
vsumfructum secundis nuptiis. Cuius sen-
tentiae ratio est in promptu quum, donatoris
instar, testator legans potest rei suae, quam
vult, adiicere legem, eaque testatoris volun-
tas legis instar erit custodienda. Ast, ne
hic extra oleas vagetur testantium licentia,
hanc terminis suis describendam ratus est
imperator, vetuitque simul, ne cuiquam ius
auferatur per leges concessum quaesitumque

L. LV.

L. LV. π. de *legatis* I. L. XIII. C. de *testamentis*. Iam vero constat, sacras constitutiones tribuere coniugi superstiti lucra prioris matrimonii, iure ususfructus accipienda. Si quis ergo, condito testamento statuerit, ut, quod constitutiones plenissime vetant, coniux superstes expers esset ususfructus, dotis, vel donationis propter nuptias, vel sibi quidquam detrahi patiatur; an valere existimas supremum eiusmodi iudicium? irritum potius illud ac legibus contrarium esse, declarat IUSTINIANVS.

§. XI.

Quod si vero maritus nihil, quod iuri repugnet, testamento, sanxit, obstringere omnino coniugem lege potest, ne, sub poena amittendi ususfructus, in alterius mariti amplexus ruat legitimos. Longe aliter enim res se habet, si alio titulo coniugi bona sint relicta, quam dotis nomine vel donationis propter nuptias. Nam penes dantes est, quem donationis suae modum esse velint. Parum idcirco refert, ususfructus ne, an proprietas alio titulo debeatur coniugi, utroque enim casu secundis abstinere nuptiis, non obligatur.

§. XII.

§. XII.

Secus, vt iam monui, est, si vsumfructum vel plenam proprietatem, dotis vel donationis propter nuptias titulo, coniugi reliquerit. Neutro enim casu, vlllo pacto fieri potest, vt superstes coniux, contractis secundis nuptiis priuetur vsufructu. Monuerunt plura IACOBVS CUIACIVS, CVNRADVS RITTERSHVSIVS et ALBERICVS GENTILIS libro sexto de *nuptiis* capite xxii. et xxiii. p. 701.-715. quos euoluiffe haud poenitebit lectorem.

§. XIII.

Vnica adhuc superest species de vidua, quae defuncti mariti cineres perpetua viduitate colit, atque a secundis nuptiis plane abhorret. Praeclare quidem illi prospexit et consuluit IVSTINIANI prouidentia, quae tamen non satis sibi constat. Sanxit enim capite tertio nouellae cxxvii., vt accipiat ea proprietatis portionem pro numero liberorum, vulgo portionem appellant filialem. Priores enim leges, vtpote L. v. et L. viii. C. de *secund. nupt.* parenti, in viduitate perseveranti, sordidum tantum eorum rerum dominium

E

minium

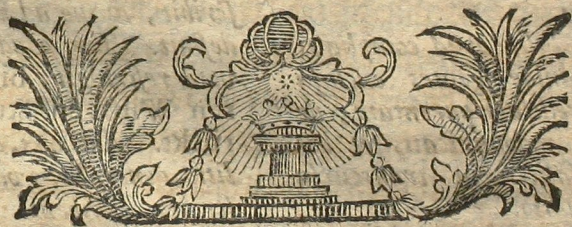
minium tribuebant, non pro portione, ut loquuntur filiali, data ei licentia, illas pro lubitu alienandi et administrandi. IVSTINIANVS contra, uti iam monui, voluit, ut coniux superstes, quae secundo nupsit, exstantibus liberis, in lucris nuptialibus, veluti castitatis praemio, uti loquitur IACOBVS CUIACIUS ad nouellam CXXVII., habeat virilem portionem pleno iure. Proinde AVGVSTINVS A LEYSER Specimine CCC. meditatione x. maritum, eiusmodi filialem portionem secundae coniugi optimo iure per testamentum relinquere, recte iudicauit.

§. XIII.

Sed num iocalia, quae vocant, item dona matutina, doaria, donatio remuneratoria in eadem numerantur portione? adfirmare id non dubitat IOANNES VOET ad pandectas libro XXII. titulo II. §. CXX. Silentio nunc praetereo quaestiones alias: videlicet quid statuendum eo casu, si maritus secundae coniugi omnem legauerit suppellectilem, haecque portionem pretio exsuperet filii? Nec eam attingo, num, ad subdu-

subducendam virilis portionis, summam legitima liberorum primi tori ex patrimonio vitrici prius sit deducenda? Transeo illam speciem, qua prioris coniugii liberos cunctos legimus fato functos viuo vitrico. Silentio et hoc praetermittendum duxi, quod saepe quaeritur, possitne maritus virilem portionem, coniugi secundae ex pacto dotali debitam, onerare fideicommisso? Sed qui plura desiderat, ei cauebit in iure ABRAHAMVS A WESEL ad *nouellas constitutiones Vltraiectionas*, articulo x. CORNELIVS NEOSTADIVS de *pactis antenuptialibus* p. 23. prae ceteris autem IOANNES IACOBVS WISSENbachivs in *commentationibus ad codicem*, et quidem ad legem vi.

C. de secundis nuptiis p. 409.

E 2

CAPVT

CAPVT QVARTVM

GERMANICARVM VIDVARVM EMOLVMENTA,
HORVMQVE IVRA SISTIT, PRAESERTIM EX ILLO-
RVM MENTE, QVI ILLA, QVOAD VIXERIT VXOR,
DVRRARE STATVUNT.

ARGVMENTVM.

§. XV. *O*dium secundarum
exhibet nuptiarum,
id explicat et circumscribit.
Ob tenues dote viduae indi-
gebant alimonia, praesertim
in republica bellica, ubi vi-
rorum obitus frequens.

§. XVI. *I*nuenta idcirco dotali-
tium et morgengaba. dotes
tenues fuisse, probatur. Ex-
cursio de aucta dotium sum-
ma et dotalitii quantitate
magna.

§. XVII. *F*ilia apud complures
Germaniae gentes exclusa
ab hereditate parentum, de
feodis indominicatis et bo-
nis salicis in transcurso
observatio.

§. XVIII. *S*ustentatio viduarum
erat dotalitium. Cuncta fere
Germanorum bona feudalia.

§. XVIII. *A*n dotalitium quoad

vxor vixerit, constitutum? eius
definitio. indotatis datum.

§. XX. *D*iffensio Ictorum: virum
perduret ad extremum vitae
halitum; an vero cesset pro-
pter secundas nuptias?

§. XXI. *D*iuidicanda haec quae-
stio e moribus patriis, ope
inductionis. Tres occurrunt
dotalitiorum formulae. Pri-
ma est generalis et indefini-
ta. Secunda haec circum-
scribit, atque ad vitae dies
definit. Tertia ad secunda
vota restringit, bis sic ih-
ren Wittwen-Stuhl ver-
rückt. Auctores, qui dota-
litia, generalibus verbis con-
scripta, exhibent.

§. XXII. *S*istit exempla dotalitii,
quoad vixerit vxor, dati.

§. XXIII. XXIII. XXV. XXVI.
et XXVII. idem firmant.

§. I. DE

§. XV.

DE odio secundarum nuptiarum hic aut trita aut selecta confarcinare cum inficetum, tum superfluum esse arbitror, quum satis hoc argumentum satis agitatum est aliis, a quorum libellis nihil describimus. * Tollerasse Germanos vxores tales a docet lex Francorum falica, ostendit lex Saxonum vetusta, loquuntur leges Longobardorum, confirmat denique edictum Theodorici. Existimarem quidem titulo XLVII. legis falicae agi de dotalitio, ante nuptias constituendo, et apud parentes, agnatos cognatosue, siue denique in fiscum in custodiam et securitatem mulieris deponendo, nisi vox *debetur* §. III. dubiam hanc faceret opinionem meam. Non adeo lautam et beatam mulierum fuisse Germanicarum conditionem cognoscetur iis, quae in medium sum prolaturus, animaduertitque

NICOLAUS HIERONYMVS GVNDLING de *Henrico Aucupe* p. 41. et firmavit IVSTVS HENNING BOEHMER volumine I. tomo II. *consultatione* cx. p. 482. Vt adeo valde fuerit necessarium de alimonia ipsarum post mariti obitum cogitare, praesertim in republica bellicosa, qua-

lis erat Germania, vbi mariti, aut in proelio cadebant, aut in expeditione facilius peribant, quam ciues, procul a periculis belli, domi degentes, qui naturae quaedam lege fatis concedunt. Hinc, praeter alia, vxori partem quaestus adsignandam statuerunt, quae, coniugio nimirum per mortem mariti soluto, illi praestari debebat. Huius rei vestigia et testimonia habent, praeter Burgundionum leges, titulo LXXIII., capitularia Francorum, libro III. titulo VIII. Quod si vidua haberet liberos, aut in viduitate permaneret, non sua tantum bona seruauit, sed etiam cum liberis vsumfructum reliquarum opum accepit, vt docent leges Baiuvariorum titulo XIII. capite VI. et VIII.

* Scriptores hoc de argumento commemorare nolo. Vide quoque IO. ALBERTVM FABRICIVM *bibliographiae antiquariae* p. 603. et, quae de Germanis notauit IO. CHRISTOPHORVS CLEFFELIVS, in *antiquitatibus Germanicis* p. 62. 65. vbi hoc odium tantum fuisse existimat, vt potius mulierem mori cum priore marito maluisse, quam secundo nubere, putet. Equidem negare haud auisim vxores in rogam, in quo viri earum defuncti cremabantur, sponte sua ascendisse et insiliisse intro, prout euicit CHRISTIANVS NETTELBLADT de *uariis mortuos sepeliendi modis apud Suiones* p. 6. 7. Testatur etiam C. CORNELIVS TACITVS de *situ, moribus et populis Germaniae* capite

capite XVIII. sic unum, ait, accipiunt maritum, quo modo unum corpus, unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, sed tamquam matrimonium ament. Quem tamen locum ill. HENRICVS DE BÜNAV p. 56. *der Teutschen Kayser-und Reichs-Historie* de quibusdam saltem Germaniae populis intelligendum esse, censuit.

§. XVI.

Sed hoc vix sufficebat. Instruebant uxorem etiam dotalitio et morgengaba, de quo argumento opuscula IOANNIS PETRI DE LVDEWIG de *dote mariti*, NICOLAI HIERONYMI GYNDLINGII de *emtionem uxorum*, et IVSTI HENNINGII BOEHMERI volumen *consultationum* primum nec libet, nec licet excubere. Receperunt haec Germani ob exiguas dotes, quae mulieribus constituebantur. Erenim quam tenues, quam parvae fuerint dotes Germanorum vel e parte III. *der kleinen Schriften* p. 736. intelligi potest. Quibus adde, quam alias adferunt probationem, e tomo III. *scriptorum rerum Brunsvicensium* petitam.* Nam si magna et praestabili dote pater filias elocasset, quomodo filii castra sequi potuissent, instituti apud vasallos, ita, ut honos, et amor erga arma postulabant? quod ingenti sumtu et adparatu

tu factum esse nouimus, cuique vix suffe-
cissent feudorum vel allodiorum redditus.
Et hoc perquam acute iam perspexit NI-
COLAVS HIERONYMVS GVNDLINGIVS ca-
pite II. de *renunciatione hereditatum filiarum illu-
strum* §. II. p. 23. et summa cura indagauit
IOANNES GEORGIVS ECCARDVS ad *leges Sa-
licas* p. 107. Adde, si lubet, CAROLI GVILIEL-
MI GAERTNERI diatriben, qua *iuris romani
distinctionem inter dotem et parapherna foris Ger-
maniae non esse accommodandam* contendit
§. V. §. 13.

* Enim vero hoc testimonium admodum videtur am-
biguum, quoniam ex hoc loco, quantam summam confe-
cerit haec dos, nequaquam liquet. Adducam itaque pro-
bationem minus incertam, sed determinatam dotis, quae
est viginti millium rhenanorum. Anno nimirum CIO
CCCC LXXVIII. Ioannis Daniae regis sponsa, ex potentis-
sima ac serenissima Saxonum gente orta, dotem talem,
qualem dixi, huic adtulit, teste HERMANNO HAMEL-
MANNO parte III. p. 215. *der Oldenburgischen Chronic.* Hanc-
que dotem consuetam feminarum principum gentis Saxo-
nicae fuisse perhibet HERMANNVS VLRICVS A LINGEN
parte I. *der kleinen teutschen Schriften* p. 204. vbi sponsam
Ioannis Friderici, electoris, viginti quinque millia rhe-
nanorum dotis loco accepisse obseruat.

Quandoquidem sponte sese offert, de dotalitii quan-
titate, tribus, vt aiunt, verbis, quaedam obseruabo. Si-
gismundus, Austriae dux, anno CIO CCCC XLVIII. Eleo-
norae

norae coniugi, Iacobi II. Scotorum regis filiae, *donationem propter nuptias*, sic tum loquebantur, et ita verba habent pacti, *decem millium florenorum rhenensium pro statu decenti et laudabili*, dedit, teste A LINGEN loco laudato p. 206. Secundae autem coniugi, Catharinae, magnam pecuniae vim dotalitii nomine constituit, partim quia aetatis suae feminis haec princeps Saxonica pulcritudine antecellebat, partim ob iuuenilem ac florentem aetatem, dum sedecim annorum erat. Audiamus DIDACVM DE LEQVILLE de *marrimon. Austr.* excursionem quinta f. 273. Alteram, inquit, Sigismundi Austriae archiducis coniugem dux Saxoniae Albertus generauerat. Dos erat viginti millia florenorum, sponso in recompensationem dante in donationem propter nuptias decem mille florenorum; tandem addidit plura, et auxit summam, ut conficeret nonaginta millia florenorum.

§. XVII.

Eadem ratio impulisse videtur Germanos, ut, filiabus successionem plerumque priuatis, res immobiles masculis reliquerint, id quod e Burgundionum, Alamannorum, Saxonum, Anglionum et Werinorum legibus probatum dedit FRIDERICVS CAROLVS BVRI ad *Schiltterum* p. 400. Nec melioris conditionis erant filiae ratione maternorum bonorum, ut pariter docent Burgundionum leges titulo LI. edente LINDENBROGIO, p. 289. et clarius ostendunt Angliorum et Werinorum leges titulo VI. p. 484. Immo tam rigidi erant Anglii,

F

glii,

glij, vt, deficientibus filiis, hereditatem non filias, sed agnatos nancisci vellent, ceu loquitur lex i. titulo vi. Consentiant lex Salica titulo LXII. et lex Ripuariorum LVI. §. III. de hereditate auita loquens, atque §. II. et III. tituli LXII. *Salicae legis* illustrans. Saepe vero numero exclusas inuenimus filias feodis veris, et illis, quae indominicata vocant. Et haec erant, definiente IOANNE IACOBO MASCOVIO p. 56. *originum iuris publici illustratarum*, bona, quae, singulari regum gratia, vasallis bene meritis in patrimonium data erant. Salica enim bona et beneficia indominicata, mea quidem sententia, haud differunt, nisi quis, diuersa nomina rerum arguere diuersitatem, sibi persuadeat.

§. XVIII.

Quum ergo dotes admodum tenues essent, atque e bonis paternis ad filias parum deueniret; opus erat quam maxime dotalicio. Quin nec hoc interdum sufficiebat, ideoque morgengaba accessit, vt melior, lautior et largior existeret viduae conditio. Interea plurimae facultates illustrium, potissimum

num vero nobilium nexu clientelari erant obstrictae, vt iam est parte III. *der kleinen Schriften* p. 723. ostensum. Idcirco consensu domini dotalitium fuisse constitutum vnusquisque videt, euictumque hoc est loco laudato, p. 736. et parte II. p. 207. ac firmat larga seges huius argumenti, quae prostat apud IOANNEM GOTTLÖB HORNIVM *in den Lebens- und Helden-Geschichten Herrn Friedrichs des Streitbaren* p. 373. testanturque hoc et instrumenta clientelaria, adiecta *der Vntersuchung der Frage: Ob die Grafen und Herrn zu Hanau mit denen von Carben in Vergleichung zu stellen?* c1o lccc xxxiiii. folio.

§. XVIII.

Nunc ad totius causae nostrae cardinem progrediar, et ope litterarum clientelarium veram huius argumenti rationem inuestigabo. Summa et caput rei huc redit: an dotalitium fuerit vxoribus, quoad vixerint, datum, nec ne? In eo fere consentiunt omnes, quod dotalitium sint alimenta vxori, post fata mariti, vt plurimum ob illatam dotem, eamque in bonis mariti relictam, constituta. Dixi, vt plurimum illam

F 2

fuisse

fuisse in compensationem dotis datam, quia prostant exempla mulierum indotatarum, quibus tamen virorum amor et beneficentia dotalitii ope subuenit, earumque subleuauit paupertatem, quo in honorem defunctorum maritorum viuant, neque his dedecori sint post cineres.

§. XX.

At vero in hoc mirum in modum in diuersa abeunt iureconsulti, tum magni nominis, tum etiam ii, qui eruditione praediti sunt, scilicet, sed pannosos inter et ambubaiarum collegia eminent: vtrum dotalitium sit amissura vidua, si in alterius viri concederet torum? Aut an odium secundarum nuptiarum tantum visum sit Germanis, vt peremerit dotalitium, ipsique finem fecerit? Num vero et iterum nupta sibi hoc retinuerit, atque, non obstante matrimonio iterato, illud perdurauerit et permanserit vxori ad extremum vitae halitum, licet a secundis abstinuerit nuptiis?

§. XXI.

Constat inter omnes vsu niti hanc rem,
nec

nec de illa legibus aliquid fancitum, vel saltem
fuisse constitutum. Ergo ex patriis moribus,
inductionis ope, firmissimo ac certissimo in
iis, quae ex factis sunt eruenda, argumento
illam expediam, euoluamque. Age igitur
mecum ambula in monumentorum germani-
corum penetrales locos, et obseruabis, quod
ante omnia monendum duxi, alia instrumenta
referre, dotalitia constituta generatim, sine
modo, nulla temporis adiecta mentione, v. g.
apud IOANNEM FRIDERICVM SCHANNAT
numero L. et CCCLXXXV. *probationum clientelae
Fuldensis beneficiariae*, CHRISTOPHORVM BVT-
KENS p. 96. *probationum des trophées de Bra-
bant*, et LEIBNITIVM p. 39. *codicis iuris gentium
diplomatici*, atque NICOLAVM ZYLLESIVM in
defensione Abbatiae S. Maximini, vbi monasteria
in dotalitium data reperies; IOANNEM iti-
dem MABILLON tomo I. *musæi Italici* pag. 210.
denique IOANNEM IOACHIMVM MVLLER in
*Reichs-Tags-Theatro Kayfers Maximilian des er-
sten* p. 601. et p. 568. vt LVNIGIVM iam non
commemorem: alia iterum certis terminis
dotalitii quoad vxor vixerit circumscribere;
alias denique dotalitii litteras animaduertimus

ei fines constituisse viduitatem, atque conditionem hanc adiecisse.

§. XXII.

Proferam exempla nonnulla eorum, quae dotalitium certis verbis, quoad viueret vxor, docent descriptum. Primo loco se offerunt Saxonici et Thuringici dotalitii formulae, suppeditatae ab HORNIO. Anno cLo CCCLXXXIII. contulerunt FRIDERICVS et WILHELMVS, Thuringiae Landgrauii, *Hedwigi legitime Otonis de Vrbech bona subscripta - - in districtu Orlamunde iusto dotarii titulo ad sua VITE tempora pacifice possidenda*, p. 662. numero XXVII.

Ibidem numero XXVI. eodem anno, *honeste matrone, Elezabet legitime conthorali strenui Alberti de Beulewicz - - iusto dotalicii tytulo ad tempora sue VITE possidendam - - contulerunt.*

Pag. 732. numero CXV. anno cLo ccccvi. *so sullin ir zcu iren libe alle dy wile sie lebyt, dieselbin obgenanten huz stad dorfere - - (scilicet ir libgedinge.)*

Pag. 824. numero CCXXVIII. *wir Fridrich - - der erberen frauwen Margarethen des genanten*

*nanten Nickels von Kottaw elichin wirzyn zu
rechten Lipgedinge - - gerugiclichen zu haben
zu besitzen und dis zu gebruchen diewile sy
lebet - - c l o c c c c x v i .*

§. XXIII.

Leguntur apud HENRICVM CHRISTIA-
NUM SENCKENBERGIVM *selektorum iuris et hi-*
storiarum tom. II. litterae Guilielmi comitis
Virneburgici, anno c l o c c c c l v i . exaratae,
p. 715. in quibus haec notanda: *were auch sa-*
che das unser dochter Irmgart Melchior iren huis-
wirt überlebete sunder libsgebot - - und sy darnach
eynen andern man neme - - der man - - solten an
der Herrschafft zu Falckensteine nit zufordern ha-
ben teile oder gemeyne sunder sie sulte sich mit yrem
wedem, wie der verschreiben ist, ir leptage ge-
nugen lassen. - - Idem liquet e litteris Luckar-
dis de Bruberg, quas exhibet SENCKENBER-
GIVS tomo III. p. 567.

ADAMVS FRIDERICVS GLAFEY p. 245.
anecdotorum diploma adfert Caroli III., quo
Gertrudi, vxori Ioannis de Wachtenhem
anno c l o c c c l x . confirmat *in sulcher beschei-*
denheit daz die vorgenanten Gedrud die obgeschri-
ben

ben mul mit allem daz davon fallend ist besieze nuzze und nyeze ir liebe Tage. Wenn aber sie gestirbet, daz daz selbe burgleben denne an alle hindernuzze hinwider valle an den obgenanten Johan und sein lebenserben.

Pag. 453. vitalitium Fridericus de Fumfhunden largitur quatuor sororibus quoad vixerint, anno cIo ccc lX.

Pag. 456. permittit Carolus IIII., imperator, vt Waltherus de Stoffel viduae fratris sui dotalitium constituat. *Wann auch die obgenante Elzebiere gestirbet so sullen dieselben gut an den egenanten Ludewigen von Stoffel und sein erben gefallen.*

§. XXIII.

Anno cIo ccc lxxxviii. Wenceslaus, rex Romanorum, Elifabetham, Wilhelmi Marchionis Misnensis coniugem inuestit dotalitio zu einem leibgedinge von uns vnd allen unsern nachkommen ewiclichen vnd geruhlichen zu besitzen vnd zu behalden. Vide IOANNIS CHRISTIANI LVNIGII corpus iuris feudalis, volumen I. col. 592. et IOANNIS IOACHIMI MULLERI entdecktes Staats-Cabinets vierte Oefnung capite II. §. III. p. 32.

Apud

Apud V. C. IOAN. ADAMVM KOPP *de insigni differentia inter S. R. I. comites et nobiles immediatos* p. 433. *prostant litterae clientelares anno cldccccxxxvii. scriptae: dasselbe gude dann frauwen Annen von Gemmingen der obgenenten von Hussenstam mutter wittum ist ir lebetage usß, cet.*

Apud IOANNEM FRIDERICVM SCHANNAT. *numerodxxxviii. probationum clientelae Fuldenfis beneficiariae* p. 349. *die ime zu sin gestorben in diesem jare von Lymund, Friedrich Gallin seligen witiba, die darauf gewidmet ware. - - cldcccciii.*

§. XXV.

Luculentius hoc loquitur aliud monumentum anni cldccc. p. 347. *Ego Henricus dictus Wendepasse de Gota recognosco, quod - - Adelheidi de Cornere uxori mee legitime tantum modo ad dies vite sue ordinaui et disposui non ad vltiores heredes aliquos. - -*

Superaddam his decerpta ex litteris Guilielmi tertii, ducis Saxoniae, quas protulit e scriniis IOANNES IOACHIMVS MULLER capite vii. §. x. *des entdeckten Staats-Cabinets vierter Oefnung* p. 133.:

G

Wir

Wir Wilhelm - - zu einem rechten fürstlichen
 leibgedinge gemacht - - also, ob es were, daß
 wir von todes wegen abgiengen, die vorgenante vn-
 ser liebe gemahel vnsern tod erlebte, und wir li-
 bes erben, die wir mit jr gezügt betten, nicht lie-
 sen - - daß sie dann die obgenant vnser land
 und lüte - - inne haben, besitzen, genießen vnd
 gebruchen sol - - alldiweiln sie lebet, als eines
 fürstlichen libgedings recht vnd gewohnheit
 ist. - - Vnd irer zu gewarten - - zu irem libe
 vnd lebetagen, als eines fürstlichen lipgedings
 recht vnd gewohnheit ist.

Werden wir aber mit der genanten vnser li-
 ben gemaheln libes-erben zügen - - so behalten wir
 uns die macht - - diße lipguts verschreibung zu
 verändern, vnd wolten alsdann vnser lieben ge-
 maheln obgenant ein ander erlich - - lipgud - -
 machen, als fürstlichs lipguts recht vnd gewohn-
 heit ist. anno clo cccc xlvii.

§. XXVI.

Magnum pondus accedit eis, quae huc
 vsque sunt dicta, et magnopere haec iuuant
 leges clientelares Teclenburgicae a IOANNE
 PETRO DE LVDEWIG tomo II. reliquiarum

MS.

MSt. omnis aeni diplomatum numero LXXVI. §. XIII. p. 303. editae: da zwey aus denen Lehen-Leuten zur Ehe schreiten, und die erste Nacht beygelegen sind, so ist die Leibzucht aller des Mannes Güter der Frauen, als wenn sie dieselbe von dem Grafen zu Lehen empfangen hatte. Feudum vero, quoad vxor vixerit, patrimonio vasalli adiunctum est, et eius quasi ossibus inhaeret.

Huc quoque pertinent pacta dotalia ANTONII GVNTHERI, comitis de Schwarzburg, et Augustae Dorotheae, ducis Brunsvicensis, anno 1510 cxxxiiii. confecta, apud LVNIGIVM parte II. des Reichs-Archivs p. 1309. so sollen deeselden, (licet ad secunda vota transeat) nichts desto weniger 2000. Thaler - zum Leibge- ding - - auf ihre Lebenszeit gereicht. - -

Agmen claudat iuris Saxonici compila- tor, qui libro III. articulo LXXVI. ait: *nimmec ein Mann eine Wittwe, die eigen oder Lehen-oder Zins-Güter zur Leibzucht hat, cet.*

§. XXVII.

Ergo, si dotalitium viduae relictum sit, necesse est, vt ea in secundo toro hoc potue-

rit retinere. Probat et hoc exemplum Sigismundi, Austriae ducis, qui coniugi Catharinae dotalitium, quoad vixerit, constituit. Testem habeo DIDACVM DE LEQVILE in *matrimon. Austr. excursionem v. f. 273.* Hisce pactis, ait, assensum praebuere (en consensum adgnatorum in dotalitium) *Fridericus caesar et filius Maximilianus.* Catharina autem morte Sigismundi secundis nuptiis iuncta est Erico duci Brunsvigae anno c15 cccc xcvii. -- qui ab uxore accepit nonaginta millia florenorum, quae prior maritus ei legauerat.

CAPVT

CAPVT QVINTVM

EXEMPLA DOTALITII, CVI VIDVITAS STATV-
TA EST TERMINVS, TRADIT.

CONSPECTVS.

§. XXVIII. et §. XXVIII. De
formula, in chartis saepius-
cule obuiente: bis sie
den Wittwen-Stuhl verrü-

cket. *Laudantur formulae*
von Ablösung des Leibge-
dings, *quas recenset* DE
LVDOLFF.

§. XXVIII.

IAM alia se offert formula dotalitii, a priori
diuersa, qua illud ad viduitatis statum ad-
haerescit. Ex Hanoicis proferam primum
huius rei exemplum, quod ita se habet:

*Nachdem durch weyland Hartmanns auch Hen-
richs und Christoffels aller von Moschenheim Geprü-
der und Vettern neulich - - erfolgten tödlichen ab-
gang ire von der Graueschaft Hanaw getragene Le-
ben - - heimgefallen sind; Vnd aber Anna Rotz-
mennin von Eillfeld obgedachtes Hartmanns von
Moschenheim seligen hinterlassene Wittwe bey uns
- - durch vleisigs bitten erlangt hat, daß wir aus
sondern Gnaden ir bewilliget - - die Lehn-Stück
so lang sie in irem Wittwenstand verpleiben
wird, Wittums weysß zugenieffen - - doch daß sie uns*

G 3

einen

einen von Adel stellen soll solche Lehn-Stück - - zu
entpfahen, zu vermannen und zu verdienen - -
c1o 1o LXXVI.

Aliud, ex iisdem desumptum, tale est:

Ich Eckhart Holtzappel von Feytzberg (prope Gießam)
bekennt - - daz der Wolgeborn Iungher Philips Graue zu
Hanaue - - mir zu rechtem Burckleben bait als einem Leben-
träger von wegen Luckel Kriegen, Erwin Kriegs seligen von
Foytzberg (equitis Nassioici) gelassen Wittwe, so sie noch
uf irem wiedemstule unverrückt sitzt, funf gulten geltz
verluhin - - die Erwin Kriegk von Foytzberg ire Husswirt
selige - - zu Burgleben gehabt - - Vnd sine Gnade hat mir
als einem Lehenträger von Luckel Kriegin wegen, als von
einer Witfrauen wegen in ire statt soliche fünf gulden Gelz
zu rechtem Burgleben gehuben, die ich auch also und nit an-
ders denn als eyne Lehenträger als von Luckel Kriegin we-
gen von ime empfangen - - So auch die obgenante Luckel
Kriegin von todes wegen versaren und abgegangen ist, oder
obe sie irem widemstule verrucken würde, so solte diese
Empfängnüß abe sin, und ich und myne Erben solten dieser
Empfängnis halben keine forderung noch ansprach darnach
haben. c1o CCCCLXV.

§. XXVIII.

Fridericus II. elector, Saxo, anno c1o
CCCLXXXVII. volumine II. apud LVNIGIVM
in corpore iuris feudalis col. 554. de dotalitio ita
statuit: es sollen auch dieselbe Hermann - - Erben
der

der genannten Frauen, dieweil sie ihren Wittben-Stuhl unverruckt haldet, zwenzig Scheffel Mehls alle Iahr jærlichen und iedes besondre geben und reichen. Eadem leges apud IOANNEM IOACHIMVM MULLERVM p. 51. des entdeckten Staats-Cabinets vierter Oefnung.

Similis argumenti est instrumentum dotale Guilielmi Saynensis comitis et Annae Ottiliae Nassicae comitis anno 1508 VIII. apud LVNIG. parte secunda *des Reichs-Archivs* p. 1099. Adde pactum dotale quod praefert GE. MELCH. DE LVDOLFF *de iure feminarum illustrium*, parte III. appendicis, p. 109. et illud, quod exhibet p. 95. et p. 102. item p. 114. atque p. 118. 120. §. 60. Conferas, rogo p. 46. ubi traditur *die Ablöfung der Leibgedinge* in Saxonia, multis exemplis probata. Tunge sis p. 60. ubi habentur pacta dotalia Ioannis Guilielmi anno 1510 LX. conscripta, quibus viduae dotalitium constituitur *in Zeit ihrer Liebden Lebens oder unverrückten Wittwenstandes.*

Pag. 65. in instrumento dotali Friderici Guilielmi haec occurrunt: *bisß sie ihren Wittwenstand verändern würde. - -*

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

REFERT MOMENTA, QVAE PRO ILLA OPI-
NIONE FACERE VIDENTVR, QVA DOCENT, DO-
TALITIVM AD VIDVAM, QVOAD VIXERIT,
PERTINERE.

SCIAGRAPHIA.

§. XXX. **R**ecensetur for-
mula: zu Wit-
tums-vel Leib-
gedings-Recht, saepiuscule
occurrent.

§. XXXI. Huius formulae signi-
ficatio eruitur.

§. XXXII. Quidam dotalitium
pro vsusfructus Germanici
specie habent.

§. XXXIII. Etymologia vocis
Leibgeding secundum cri-
ticorum mentem, eiusque
synonymia.

§. XXXIII. Dotaliui definitio.

§. XXXV. Dicta exemplo illu-
strantur.

§. XXXVI. Expenduntur HE-
NELII rationes, quas com-
plures sunt amplexi et oscu-
lati.

§. XXXVII. et XXXVIII. Fi-
culneas illas esse ostenditur.

§. XXXVIII. XL. XLI. et
XLII. Varii nominantur hu-
ius opinionis patroni atque
propugnatores.

§. XXX.

Vix attinet cumulare formulas, quibus do-
talitium absque temporis mentione gene-
ratim constituitur. Parum enim, vel nihil iu-
uant ad componendum inductionis argumen-
tum, quod hic vtramque facit paginam, quin
multos

multos turbant et suspensos tenent. Potius id agam, vt tuis, lector, oculis subiiciam formulam, quod ad significatum suum, ambiguum. Est illa frequens, exprimiturque modo *zu Wittums-Recht*, modo *zu Leibgedings-Recht und Gewohnheit*. Legamus litteras clientelares Hanoicas, anno *clō cccclxx*. exaratas: *auch han wir gewedemet unde wedemen zu wydeme rechten Gele, Henne (Kellers von Assenheim) eliche hussfrauwin unde ir kinde, sone und dochter und ire erbin mit hundert golden Friedeberger werunge uf die gut vorgenannt.* p. 353.

Pag. 414. anno *clō cccclx*. Ich Iohann von Rudinkeym Ritter bekenne - - daz ich Iutten mins sons eliche wirthinne bewiset und bewidmet han zu widemen recht und nach des landes gewohnheit mit funfhundert kleiner gulden von Florence Franckfurter werunge - -.

Carolus III. imperator, anno *clō cccclx*. p. 311. *anecdotorum* ADAMI FRIDERICI GLAFEY presate, ait, *Clare dictum dotalicium - - confirmamus per eam sicut iura talium dotaliciorum continent pacifice possidendas.*

In litteris Friderici II. electoris Saxonis anno *clō cccclxxxvii*. scriptis haec lego
H apud

apud LVNIGIVM laudato libro col. 553. *zu einen rechten Leibgedinge innen zu haben - - wie Leibgedings Güther Recht und Gewohnheit ist.* Id quod in aliis litteris clientelaribus ibidem col. 554. in fine itidem obseruo, repetitum in simili negotio de dotalitio, a Wenceslao Romanorum rege, volumine 1. col. 592. *zu einem rechten Leibgedinge - - als sulcher Güter Recht und Gewohnheit ist.* Eadem tradit IOANNES IOACHIMVS MVLLER libro laudato §. XVI. pag. 47.

§. XXXI.

Sufficient formularum exempla. Iam quid ius et consuetudo dotalitii ferant dispiendum paullo curatius. At vero ne coniecturis et rationibus, in vtramque partem prolatis, longe incertior, quam ante, quis sit de vero huius formulae significatu, interpretes monstrabo Fridericum Guilielmum, et Fridericum, Thuringorum Landgrauios. Hi enim in litteris suis apud IOANN. GOTTL. HORN. libro laudato, p. 731. numero CXV. ita eam explicant: *dy obgenannte frouwe Else des vorgenannten Ditherichs von Bernwalde ires elichin wirtis tod gelebete das sie die obgenanten gute alle - -*
von

von uns und vnsern erbin zcu rechten lipgedinge besiczen habin und gebruchin sal alle dy wile sie lebet und als lipgedinges recht und gewohnheit ist - - auch haben wir Claren der obgenanten ern Ditherichs und Elsen syner wirthin dochter die sunderliche gnade gethan - - allzo were daz sie irer vater und muter toed gelebete - - sullin ir zcu iren libe alle dy wile sie lebzt - - dieselbin obgenanten huz stadt dorffere - - volgen.

§. XXXII.

Ex his litteris liquido adparet, in Thuringia hanc formulam *Leibgedings-Recht und Gewohnheit*, nihil aliud significare, quam dotalitium, quoad vxor vixerit, fuisse constitutum. Nec desunt, qui dotalitium ad extremum vsque vitae spiritum continuatum permanere putant. Etenim HENRIC. CHRISTIANVS SENCKENBERG V. C. *selektorum iuris et historiarum* tomo III. p. 567. id vsumfructum inuoluisse Germanicum existimat, quippe qui dominio temporario simillimus erat, et ad vxorem defuncti, quoad haec viueret, adhaerescebat. Idem docuit ille fasc. I. *meditationum* p. 42. sqq. et fasc. III. p. 436. sq.

H 2

§. XXXIII.

XXXIII.

Quin consentanea est hac in parte etymologia et significatus grammaticus vocabuli *Leibgeding*. Etenim *Lib*, vti olim id fuit pronunciatum, notat vitam, ceu patet e pluribus exemplis, quas probationis loco congeffit IOANNES SCHILTER tomo III. *thesauri antiquitatum Teutonicarum* p. 538. quibus iungenda *collectanea etymologica* LEIBNITII p. II2. Eam ob causam SCHILTERVS *Lipgeding* vsum fructum significare docet, atque sic vocatum esse, quia idem esset, ac ad dies vitae concessum. Nam sicut *Lib* proprie haesionem indicat, ita *Liben*, *Leben*, haerere ac manere notat, prout luculenter demonstravit IOANNES GEORGIUS ECCARD pag. 139. ad *catechesin Theotiscam*, idemque significatus in quibusdam Hassiae locis hodiernum superest, vsuque viget. Quod ad vocem Geding adtinet, illam esse multiplicis significationis ex SCHILTERIANO patet *thesauro* p. 221. Modo enim denotat pactum, promissum, stipulationem: modo pacta indicat dotalia et tabulas nuptiales: mox locationem conductionem innuit: mox promissionem proprietatis siue dona-

donationem, nonnumquam autem promissionem feudi sub conditione aperturae, *expectanz* Lehen, significat: alibi sumitur pro censu, qui personae cuidam quoad vivit persolui debet. Qua notione occurrit in monimento apud IO. GEORGIVM SCHERZ. in *paroemiis iuris Germanicis* p. 17. denotatque censum, canonico datum: *wir Gosse von Kagenheck probst - - das wir - - verkoufft - - dem - - Herrn Conrad Hüter Dumbern - - der irn also lang er lebet, und nit lenger - - 40. gulden gelts - - jersichs lipgedings uff unserm - - Dinghof - -*. Saep quoque indicat vox *Lipgeding* actionem personalem v.g. in actis synodi Herbipolensis anni MDCCCCLII. *praeterea nullus ecclesiasticam personam in criminali caussa vel civili quaestione, nec aliquem etiam laicum pro rebus, bonis et possessionibus ecclesiarum siue personali iure, quod vulgo Leypgeding dicitur - - siue alio quocunque titulo trahere praesumat in iudicium seculare.* Conspirat cum his statutum de opificiis: *es soll auch dhein antwerck uf ir stube - - oder Zunft nit verkaufen - - dheinerley auslösigzinse oder lipgedinge. - -*

H 3

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Minime latet, sed claris argumentis signisque lucet, quin oculis atque manibus tenetur, vocem *Leibgeding* generatim significare, vt recte monuit SCHERZIUS, conventionem de vita sustentanda, vsu autem iurisperitendum indicare vsumfructum, sigillatim illum, qui viduae, dotis plerumque ratione competit, quique adpellatur dotalitium, doarium, vidualitium, *Wittum*, *Leibzucht*. Sicuti autem vsumfructum, siue Germanicum intelligas, siue Romanum hic praeferas, quoad quis vixerit, vt plurimum, constitui iuris est morisque; ita pariter dotalitii vsumfructum a regula discedere, tamdiu non est verisimile, dum aliquid singulare et quod praeter regulam sit, probetur. Inde liquet dotalitio viduam, quam diu in viuis est, et ad extremum vsque vitae spiritum frui generatim et vniuerse, nisi sigillatim et per specialem conventionem aliud dispositum esse nominatim commonstretur.

§. XXXV.

Quae iam dixi, illustrabit dotalitii constitutio, quam coniugi suae, Annae Hungaricae,

ricae, anno c^occccxlviii. stipulatus est
 Guilielmus III. Saxoniae dux. Litterarum ar-
 gumentum tale est: *daß wir vnnnd vnnsrer obge-
 nante liebe gemahel, fraw Anna, die obgenannt
 herrscheft, stete, geschlæsser und güter für die ege-
 nant sechzig tusend gülden vnger und ducaten hey-
 ratgud vnd widerlegunge bie und miteyander,
 vnd ye vnnsrer eyns nach des andern tode inne
 haben vnd niessen sullen vnd mügen, vnd nach
 abgang vnnsrer beider von dieser werlt, so soll es
 zugehören vnnsern Kindern. - - Wer aber, daß
 wir der hinder vns nicht ließen - - so sullen als-
 dann die drissig tusend gulden heyratsguds der ege-
 nannten frawen Annen nechster erben, den sie von
 recht zugepurt, wider verfallen sein - - die auch
 dann die obgemelten herrscheft, stete, geschlæsser
 vnd guter zum halben teil mit vnnsern erben ine-
 haben - - so lang vntz dieselben vnnsrer erben die-
 selben herrscheft - - mit ³⁰/_{nn} Hunger und ducaten von
 der obgenanten Frawen Annen læsen, sollicher lo-
 sung vnnsrer erben dann allezyd stat gethan sol wer-
 den, wann vnd zu welcher zyd im jare sie des bege-
 ren. - - Auch soll die vorgenannt fraw Anna, ob
 sie vns vberlebet, bestellen vnd doran sein, daß vn-
 nsrer erben die obgenanten herrscheft - - nicht ent-
 frembt*

frembt werden, sondern sie mag die innehaben - - als heyratsguts vnd sollichs fürstlichen lipgedings recht. - - Compara IOANNEM IOACHIMVM MVLLERVM von der Vermählung zwischen Hertzog Wilhelmen dem dritten zu Sachsen und Kayser Albrechts des ersten Tochter, *Annen*, pag. 242.

§. XXXVI.

Quibus fundamenti loco positis, et rite praemissis; iam eorum expendere placet argumenta, qui non tam pondere, quam numero rationum et testimoniorum seu potius opinionum veram exquirere sententiam student, aut multitudine falsorum argumentorum euertere laborant.

Inter eos, qui dotalitium, quoad vita suppeditet, durare statuunt, dux quasi et antesignanus eminet NICOLAUS HENELIVS AB HENNENFELD quem reliqua turba, gruis instar, sequitur, et ipsum saltem nominasse satis habent pragmatici. Eius autem argumenta huc potissimum redeunt. Nulla, inquit, lata est lex, quae, secundas nuptias causam esse amittendi dotalitii, probat. Elumbe profecto, tamen si primarium, argumentum.

mentum. Pergit, nec quidquam illum mouet id, quod dotalitium in casum viduitatis constituatur, siquidem conditio impleta esse intelligatur, quando semel, breuissimo licet tempore, vidua fuerit, tametsi talis vidua nuptias iterum contrahat. Sufficere arbitratur conditionem vel momento temporis exstitisse, etiamsi postea euanescat.

Sed quam praua et contorta haec argumentandi ratio est? Nonne rectius dixisset exceptionem firmare regulam in casibus non exceptis? Halucinatur etiam, quum aduersariis suis aliquid largitur, quod tamen non est generatim et vniuerse verum, dum non omnes dotalitii conuentiones conceptas legimus in viduitatis conditionem, quod capite praecedenti clare atque abunde est euictum.

§. XXXVII.

Nunc crucem HENELIO figit L. vnica C. *de secundis nuptiis*. (forte hic operae aberrarunt, quia legem vnicam *si secundo nupsit mulier*, in animo habuit auctor) Vide autem, quam feliciter scrupulum, qui illi hic reside-
re videtur, eximat. Nimirum negat hanc
I legem

legem de donatione propter nuptias, vel alio simili genere vsusfructus, per modum inter viuos in vxorem collati, agere.

Enim vero, qui nouit, et vel a BOEHMERO GVNDLINGIOQUE, vel LVDEWIGIO didicit, dotalitium nequaquam iuris Romani esse inuentum, sed iuris germanici partum genuinum, legis vnicae dispositione parum mouetur, eaque tantum, ad comparandos inter se Germanorum Romanorumque mores et instituta, vitur. Quod iam vidit SAMVEL STRYK de *iuribus connubiorum singularibus in Germania* capite IIII. §. v. p. 41.

Sed denuo haesitat HENELIVS, et quid, inquit, si in pactis dotalibus ita conuentum sit, vt vidua, iterum nubens, fundum, dotalitii iure illi adsignatum, heredibus prioris mariti cedere cogatur? Valere pactiorem huiusmodi dubitat nullus, sed ita hoc ipsi placet, si mulieri vel dos ipsa, cum donatione propter nuptias, reddatur, vel de redditibus annuis, quot dotalitium requirit, aliunde prospiciatur. Pacto enim mulieris conditionem meliorem fieri posse, non deteriore.

§. XXXVIII.

§. XXXVIII.
Si dixisset HENELIVS pacta dare legem contractui vel *Geding breche Land-Recht*, satis firmo stetisset talo eius sententia, neque opus fuisset ad ficulnea confugere argumenta. Quis enim negare audeat vxori repetitionem dotis, si, dotalitio vt careat binuba, cautum legatur in pactis dotalibus?

Dein egregie fallitur, si donationem propter nuptias tradi debere existimat, et frustra in partes vocat authenticam: *dos data C. de donationibus ante nuptias*, quandoquidem donatio propter nuptias, licet sit constituta a viuo marito, tamen post mortem eius ad heredes ipsius reuertitur, nec viduae competit, quod probant, argumento ex lege vnica C. §. VI. *de rei vxoriae actione* petito, LAVTERBACH de *donatione propter nuptias* §. LVIII. et AVGVSTINVS A LEYSER de *feudis Brunsvicensibus* §. XXXVIII. Interea silentio praetereo huius distinctionem, qua STRYKIO auctore, duplicatas vsuras dotem haudquaquam absorbere ratus, quadruplicatas contra eandem perimere contendit. Cuius decisionis fundamentum non liquet, quum meliora et

I 2

lautio-

lautiora alimenta viduae sint duplicatarum
aeque ac quadruplicium vsurarum ratio.
Compara IOAN. VLRICVM DE CRAMER de
aequitate quantitatis dotalitii p. 8. et NICOLAVM
HIERONYMV M GVNDLING. p. 56. de *emtionē*
uxorum.

Demum, rem confici posse, censet HENE-
LIVS exemplo, quod adfert in medium, Kuni-
gundae reginae, Ottocari regis viduae, quam
dotalitium suum ad secundum maritum Za-
uissium Rosenbergium adtulisse, ferunt. Eli-
sabetham porro reginam, viduam Wenceslai
senioris nominat, quae dotalitium suum iti-
dem, licet secundo marito, Rudolpho, Au-
striae duci, nupserit, retinuit, et defuncto
iam Rudolpho eo semper est gauisa.

Praeclare officio suo functus esset, si plu-
ra coaceruasset exempla, quibus pacti nihil
inisset, et inductionis ope, qua hic cuncta
reguntur, ac decidenda sunt, conformasset et
comprobasset suam sententiam.

§. XXXVIII.

Eadem sententia arridet etiam MAT-
THAEO WESENBECIO consilio CCCXXXIII.
nume-

NUMEROLVIII. GEORGIO HENRICO SPRINGS-
FELD. de *apanagio* capite XII. numero LXXII.
MATTHIAE COLERO consilio XXV. nil enim
obstat, quo minus, posthabito temporis or-
dine, auctores praecipuos recenseam.

§. XL.

IOACHIMVS A BEVST de *iure connubio-
rum et dotium* parte III. §. VIII. p. 130. b. do-
talitium vsufructui aequiparat, ac sicut hic,
ita et illud ad vitam mulieris definitum pu-
tat. Quumque plurimi iurisconsultorum
eamdem foueant opinionem, facile patet
longam esse horum seriem, et taediosum ad-
modum, nomina illorum adscribere. Quos-
dam nominasse sufficiat, interque illos SA-
MVELEM STRYK. de *iuribus singularibus connu-
biorum in Germania* capite III. §. XIII. p. 48.
qui, dotalitium per secundas nuptias ideo
haud tolli, opinatur, quoniam hae non sunt
modus tollendi vsufructum, qui demum
per mortem expirat. Idem docet de *succes-
sione ab intestato*, disputatione III. capite II.
§. XVIII. sequutus BENEDICTVM CARPZOV.
libro VI. *responsio* LV. Simili fundamento ni-
titur

titur IOANNES HENRICVS DE BERGER in *oeconomia iuris* libro I. titulo III. §. XII. nota II., praesertim, quum vsumfructum secundis nuptiis non exstingui, doceat libro II. titulo III. §. XXIII. nota V. Vt iam MODESTINVM PISTORIS *consilio* XLIII. volumine II. et BENEDICTVM CARPZOV. parte II. constitutione XXXXII. definitione VI. MATTHIAMQUE BERLICH. parte II. *conclusiones* L. numero LVIII. aliosque taceam.

§. XLI.

Quocirca mirum videri debet nemini, hanc in sententiam respondisse iureconsultos Vitenbergenses, teste IOANNE BALTHASARE libero barone DE WERNHER parte VII. *observationum forensium* CXLIII. p. 287. qui, dotalitium, inquit, est instar vsumfructus, adeoque ex huius natura atque indole aestimari debet. Id quod repetitum leges *observatione* CCCLI. parte VIII. p. 615. ac in vulgus notum esse ait, quod dotalitium regulariter prius, quam insequuta morte vxoris, cessare nequeat. Quin CHRISTOPHORVS HENRICVS DE BERGER in *selectis iuris dotalitii capitibus*

ribus p. 36. eamdem sententiam generali prope fori consuetudine, neglectis, vt addit, Germanorum placitis, receptam perhibet. Idemque testatur DIETERICVS HERMANN. KEMMERICH, vir illustris, libro VIII. capite IIII. *introductionis ad ius publicum* §. XXIII. p. 1272.

Quibus addo verba NICOL. MYL. AB EHRENBACH in *gamologia personarum illustrium in Germania* p. 378. Attamen, inquit, quicquid sit, quod acriter disputando euinci possit, ita vsu imperii inter familias illustres obseruatur, vt vidua secundas nuptias contrahens, siue liberos habeat, nec ne, dotalitio cedere, et accepta dote illata, in noui mariti illustris familiam transire debeat. Haec ille gamologus, qui tamen ipse fatetur cum iuris ciuilis principiis hanc sententiam fori vsu tritam non conuenire, quamuis rationes politicae haud desint, quae suadeant priuare dotalitio viduam, quae in alium torum se confert.

§. XLII.

Iuuabit quoque hoc loco monere IOAN. STRAVCH. titulo XXXVI. *instit. iuris publici* p. 177. talia tradere, ex quibus mulieribus dotalitium post secundas nuptias adtribuere videtur.

Singularis quoque est opinio IACOBI CARO-

CAROLI SPENERI in *cogitationibus de vsufructu maritali in bonis uxoris*, sectione II. §. XXXVI. p. 173. quum dotalitium Germanici vsufructus speciem esse contendit, nihilo tamen fecius secundis nuptiis illud haud exstingui existimat, adeo, vt communis vsufructus migret in singularem, idque communiore Germanico iure obseruetur optimis ex rationibus, quippe quod superstiti coniugi ratione vsufructus admodum fauet.

In medium procedit PETRVS TORNOV de *feudis Meclenburgicis* parte I. p. 490. vbi veriorum praedicat hanc sententiam, quae dotalitium ad secundum maritum transferri posse permittit.

Nec ab hac sententia dimouere potuerunt dissentientes CASP. HENR. HORN. capite XXI. §. XI. p. 420. *iurisprud. feudalis*, et HANS LEOP. RANZOV de *iure coniugum in bona, speciatim der Huvenbands-Gerechtigkeit* p. 179. qui odium nuptiarum secundarum, ex superstitione Romani praesulis originem trahere, et in Germania exulare statuit. Eandem sententiam de dotalitio, vxori relinquendo, sedisse animaduerto CHR. PHIL. RICHTERO velitatione academica, quae agit de *dotalitio*, §. VIII. p. 186.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM

QVO ILLI COMMÉMORANTVR, QVI SECVNDIS
NVPTIIS VIM EXSTINGVENDI DOTALITIVM
INESSE EXISTIMANT.

SVMMARIVM.

§. XLIII. *V*iri rerum patria-
rum peritia in-
structi, qui secundas nuptias
dotalitium perimere arbi-
trantur.

§. XLIII. Horum nomina et
argumenta recensentur.

§. XLV. Probatio desumitur e
constitutione Mecklenbur-
gica,

§. XLVI. et aliis auctoribus ac
monimentis, quod videlicet
dotalitium, plenissimo domi-
nii iure datum, fuerit ex-
traordinarium; ordinarium
vero ad dies viduitatis ser-
uandae definitum. Singu-
lare dotalitium quod Bern-
hardus, Saxoniae dux offe-
rebat Hassiae principi vi-
duae, fictum.

§. XLVII. Firmantur haecenus

dicta GE. MELCH. DE LV.
DOLFF auctoritate.

§. XLVIII. Huc quoque perti-
net I. P. DE LVDEWIG.

§. XLVIII. IVSTI HENNIN-
GII BOEHMERI doctrina
et noua distinctio.

§. L. Dubia eorum, qui in feo-
dis, aequae ac allodiis, ad
dies vitae id permanere vo-
lunt, nixi in primis paroe-
mia: Leibgeding schwin-
det das Hauptgut.

§. LI. Conclusio capitis, quae
perstringit quorundam sub-
absurdam, nonnullorum insi-
pidam et reliquorum insul-
sam sterilemque operam.

§. LII. Iuris viduarum com-
mentatores aliqui recen-
sentur.

K

§. XLIII.

§. XLIII.

EMINENT hic et in sua quasi aula se iactant, viri et eruditione clarissimi, et auctoritate grauissimi, et rerumque Germanicarum peritissimi, et distincta rerum patriarum ac Romanarum notitia, itidemque laudabili prudentia non miscendi Germanica cum peregrinis moribus, praediti et conspicui. Splendidae huius celebritatis, vt cum TVLLIO loquar, primum nomen esto IOANNIS SCHILTERI, qui libro II. *institutionum iuris publici* titulo III. §. II. dotalitium vsusfructus * Germanici speciem, ** idemque secundis perimnuptiis, censet. Quae sententia sedere quoque videtur IO. MICH. LANGGVY, viro perillustri, in *animaduersionibus ad COCCEII iuris publici prudentiam* p. 447. Conspirat cum hisce DIETER. HERM. KEMMERICH, ordinarius ICtorum senatus in hac academia, libro I. sectione III. titulo XVIII. §. XXXVIII. p. 450. *accessionum ad institutiones*, et dotalitium secundis amitti votis, moribus Germaniae conueniens arbitratur.

* Mirari soleo, hoc ipsum saeculum, quo viuimus, luce sua non collustrasse GOTHOFREDVM BARTHIVM, qui

qui p. 530. *de gerada* pro dotalitio usufructui Romano se non tantum vendidit, sed adhuc defendere laboravit.

** Quod nobis demonstravit GEORGIVS FRIDERICVS DEINLIN de *vidua vasalli ab usufructuaria cautione intuitu dotalitii immuni* §. III. et IIII. p. 8.

§. XLIII.

FRIDERICVS LVDOVICVS N. D. DE BERGER in *succinctis animadversionibus ad COCCII iuris publici prudentiam* p. 405. constat omnino, inquit, Germanos olim spreuisse eas, quae ad secunda vota conuolarunt; ergo hoc illud: *matrimonio secundo non perimitur usufructus*, non pertinuit ad regulam, cuius semper singularis est indoles. Nec mulier alienis alimentis videtur amplius indigere, a nouo marito ipsi suppeditandis, siquidem eo cessante, quod impellit, ipsum cesset negotium, par est. Praeterea tamen monet, contrariam opinionem, licet erroneam, in foro triumphare. Non his absimilia sunt quae CHRISTOPHOR. HENRIC. DE BERGER, in *selectis iuris dotalitii capitibus* §. XXXVII. et XXXVIII. disputauit, ubi ait: vnde euincitur, haecenus, secundum instituta Germanica, dotalitium, iterato viduae coniugio, extingu;

K 2

stingui;

stingui; quum vsusfructus omnis siue lege, aut vsu, siue ab homine concilietur, vltra modum, expresse vel tacite positum, frustra egreditur. Etsi vero contraria opinio in foro regnat; eam tamen, in illustribus personis nequaquam accommodari posse, ipse fatetur. Hinc pactis dotalibus et dotalitii constitutioni plerumque clausula adiici solet, *bisß sie ihren Wittwen-Stuhl verrücket oder verändert*, atque tunc dos redditur, et dotalitium veluti redimitur.

§. XLV.

Ius Meclenburgicum, quae in diuersam partem in hac causa dici possunt, e medio plane sustulit. Etenim recessu, vt vocant, anno cLo lOc xxi. conscripto et promulgato, clare dispositum legimus: *Daß auch fürs fünf und zwanzigste die verwittibte Ehefrauen, wann sie zur andern Ehe schreiten, ihren einhabenden Witthum, gegen Erstattung des eingebrachten Ehegeldes, Besserung, und was dem anhängig, dem Lebensfolger cediren und abtreten, erackten wir denen Rechten und Herkommen gemäß.*

§. XLVI.

Vt vero, quae dicta sunt, amplius persequa-

sequamur, magisque ea illustremus, monendum duxi, peculiare fuisse, si dotalitium ita fuit constitutum, vt vxor plenissimi domini iure illud sibi traditum consequeretur, vt recte notauit IOANNES GEORGIUS SCHERZ de *dotalitio*, et erudite probauit NICOLAUS HIERONYMVS GVNDLING de *emtionē vxorum*, capite II. §. XVIII. p. 52. patetque e codicillis regiis Ottonis I. apud IOANNEM GEORGIUM LEVCKFELD. p. 208. *antiquitatum Poeldensium*.

Ceterum, quod in transcurso moneo, dotalitium in rebus etiam incorporalibus ad viduitatis statum constitui posse tradunt, quod tamen absurde probant ex exemplo Bernhardi, Saxoniae ducis, ac si hic Hassiorum principi viduae, Amaliae, legiones suas dotalitii loco obtulisset. Prouocat ad historiae MICHAELIS LE VASSOR partem VIII. p. 527. atque hanc historiam defendit GEORG. ALBERT. BACMEISTER p. 16. dissertationis de *iuribus feminarum illustrium*. Sed enim, qui euoluet historiam, siue, vt inscribitur, *histoire du regne de Louis XIII. roi de France* liure XLIII. p. 527. haec inueniet: *la Landgraue apportoit en*

K 3

dot

dot vingt mille hommes q'elle avoit sur pied. De
dotalitio autem tacet historicus Gallus.

§. XLVII.

Ceterum priorum sententiam sua quoque auctoritate comprobat vir perillustis, GEORGIVS MELCHIOR DE LVDOLFF, camerae imperialis quondam senator splendidissimus, sectione II. membro II. p. 180. numero LXIII. de *iure feminarum illustrium*. Exstinguitur, ait, etiam secundis nuptiis, (loquitur enim de dotalitio inter illustres,) ne novus maritus admittendus esset in alterius territorium. Quod etiam in nobilium familiis cauere est consuetum. Hoc enim nisi fiat, non exstingui dotalitium tradunt.

Arbitratur igitur vir summus cum distinctione, hac in quaestione decidenda, iudici esse procedendum, atque discernenda illustrium a nobilium dotalitiis. Quorum illa secundas abolere nuptias censet; haec vero, ni pactis aliud cautum sit, perdurare ad extremum mulieris halitum, quamvis alterum torum conscendat. Idcirco in noua, quam parauit, huius operis editione, parte II. capite II.

te II. §. XX. p. 121. numero V. veriore credit
habetque illorum sententiam, cui et suum
addit calculum, qui non cessare perceptio-
nem fructuum, in compensationem dotis
promissorum, adfirmant. Prudenter inter-
ea monet, sibi bene consulere viduas, si do-
tis repetitionem, quod possunt, elegerint, ut
complures auertant, quae ipsis imminet,
molestias, et a difficili litium exitu sint immu-
nes ac tutae.

§. XLVIII.

IOANNES PETRVS DE LVDEWIG ad ti-
tulum XXV. aureae bullae p. 551. in hanc quo-
que abiit classẽ, docuitque secundis nuptiis
dotalitium exstingui.

§. XLVIII.

Ostendunt antecedentia longam seriem
viroꝝ hac in caussa, dissociatis interdum
animis, inter se dissidentium. Quamobrem
IVSTVS HENNING BOEHMER operae duxit
pretium ponderare hoc argumentum, atque
tantorum viroꝝ ingenia conciliare stu-
duit. Inuenta scilicet distinctione totam li-
tem componi posse ratus, ac discrimen, no-
tandum

tandum et ponendum in allodio et feodo, hic omne punctum ferre existimat in libello de *secundis nuptiis illustrium personarum*, capite II. §. XXXVII. p. 157. Nimirum dotalitium allodiale viduam, quam primum secundo marito iuncta est, regulariter, deficientibus pactis dotalibus, amittere credit. Dotalitium contra feudale, quod dotem absorbet, nemine contradicente, illam retinere statuit.

§. L.

Qui interea causas in foro orant vel decidunt, vno animo ad vnum omnes aiunt dotalitium absorbere dotem. In eaque sententia non tantum ii sunt, quorum libri propter vetustatem paene obsoleuerunt, uti ERICHTERO velitatione laudata §. x. ibique prolatis adparet; sed etiam GOTHOFREDVS BARTHIVS, de *gerada* p. 517. agens, exploratissimam et collegiorum iuridicorum et tribunalium esse adfirmat sententiam, eamque constantem, quod dotalitium absorbeat dotem. Confirmant hoc ea, quae docet DIETERICVS HERMANNVS KEMMERICH, vir illustris, in *accessionibus institutionum* p. 455. §. XVIII. et com-

et commonstrat paroemia: *Leibgeding schwindet das Hauptgut*, ab HERTIO volumine 1. *opusculorum* p. 617. et GEORGIO TOBIA PISTORIO, centuria VI. p. 508. explicata. Nec omitendum erit IOANNEM PETRVM DE LVDEWIG de *dote mariti* p. 35. inprimis CHRISTOPHORVM HENRICVM DE BERGER §. XL. p. 37. *selectorum iuris dotalitii capitum* existimare, eorum doctrinam, qui dotalitium absorbere dotem docent, normae morum iuriumque Germanicorum non respondere. Et licet cuncta per Romani iuris admistionem turbata sint; tamen BERGERVS putat, posse pactis dotalibus hodiernum caueri, vt, vidua iterum matrimonium contrahens, dote reddita, dotalitio priuetur.

§. LI.

Sileant nunc illi, nec in nostrorum numerum adscribi mereantur, qui, nisi dedecori secundo marito sit, si mulier ad secunda vota festinans, dotalitium retinere velit, tamen instituto matrimonii illud aduersari contendunt, dum secundus maritus ad alendam coniugem, non defunctus, sit obstrictus, et quae sunt alia huius generis argumenta, perquam

L

ridicu-

ridicula. Legas interea, rogo, antiquos et obsoletos de iure viduitatis commentatores, et qui in arenam processerunt de secundis nuptiis, disputantes, et egregia, scilicet, inuenies apud IO. A RIPA, IO. DE GARRONIBVS, STEPH. BERTRANDVM, IO. NIC. ARELATIANVM, vel qui de *dotibus* egerunt, vel agere sibi potius proposuerunt, vt BALD. NOVELLVM, IAC. BVTRIGARIVM, CONSTANTIVM ROGERIVM, IO. CAMPESIVM, ODOFR. ROL. A VALLE, PHANC. DE PHANCVCCHIIS, et qui sunt alii, quos cum desiderio et discendi cupidine consului, sed spe frustratus; immo ridens et stomachans ab iis discessi, ipsosque abieci.

§. LII.

Melioris vero frugis animaduerti observationes GE. WERNERI, professoris quondam Helmstädiensis, de *iuribus ac priuilegiis viduarum* ERN. FRID. SCHROETER. de *iure viduarum*, qui tamen data opera dotalitii argumentum non attigerunt, et, qui plura de viduarum iuribus ac priuilegiis, de dotalitio autem, pauca admodum dixit HENR. NEVENHAHN.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM

QVO AVCTOR SVAM DE HOC ARGVMENTO
SENTENTIAM EXPONIT, ET PROBAT.

SERIES CAPITIS.

§. LIII. **D**ocet, eos agere fallaciter, qui aut iis nituntur, quae capite IIII. in medium sunt adlata, aut illis minus apte videntur rationibus, quae capite V. et VI. proponuntur. Inculcatur axioma, quod conventiones secundum paciscendum finem explicandae.

§. LIIII. A singulari ad uniuersale id nequaquam conficitur. Quod demonstratur.

§. LV. et firmatur.

§. LVI. Inquiritur in naturam et finem dotalitii.

§. LVII. Interpretatio sermonis obscuri congruere debet rei ipsi et institutis populi Germanici.

§. LVIII. Contradictio, quod nimirum dotem absorbeat dotalitium, ideoque hoc sit perpetuum, et viduae, quoad vixerit, datum. Quod inepte dicitur; quia doctrinam de absorbenda dote ignorat ius Germanicum.

§. LVIIII. Potius ista nititur praua et peruersa iureconsultorum quorundam opinione. Quam ius non facere certum est. Stabilitur nostra sententia fide parociae, et instituti ratione morum patrum, quod videlicet dotarium, ni pacto aliud definitum legatur, tamdiu perduret, bis si den Wittwen-Stuhl ver-rücket.

§. LIII.

OFFVCIAS, profecto, et glaucoma ob oculos lectori obiicerem, si ex iis quae capi-

te IIII. de dotalitio, vel quoad vixerit vidua, vel ad viduitatis tempus definito, dicta sunt, hanc, quae iam tractatur, quaestionem decidi posse statuerem. Etsi vero, inductionis vis et argumentum ceteroquin his in rebus vtramque faciat paginam, tamen verissimum esse censeo, istas formulas plane huc non quadrare. Sicut enim certum et expeditum est, pacta leges dare hominum conuentionibus singularibus, easque mox exiguis terminis circumscribere, mox iterum distendere, vt eorum ope, tamquam exceptionum, quae a regula discedunt, siue, quod idem est, specialium et singularium, quis frustra vtatur, ad formandam regulam generalem.

§. LIII.

Duplicis autem generis formulas, quarum supra produxi exempla haud pauca, spectare ad classem pactorum, hac de causa specialim initorum, nemo facile negare sustinebit. Vnumquemque enim facile, opinor, conuincere possunt litterae quam plurimae, de dotalitio generatim confectae; adeo vt hae regulam constituent, duae autem, quas enume-
raui,

raui, formulae, exceptionis loco, sint habendae; quoniam e generalibus, nequaquam vero e specialibus et determinatis efformandae sunt regulae. Qui secus statuet, nae ille aduersabitur sanae rationi, argumentum componendo a particulari, vt loquuntur, ad vniuersale. Ergo ex istis formulis nihil aliud, profecto, quam hoc intelligitur, Germanos, prout ipsis visum fuit, modo dotalitium viduae quoad vixerit, dedisse, modo illud sub lege viduitatis concessisse. Patet hoc pariter ex eo, quod Germanis licuerit pactis definire dotarii rationes. Minus recte vero inde concludere licet, Germanos vnum istorum pactorum pro regula dotalitiorum constituentium aestimasse, multo minus ex eo normam diiudicationis esse petendam, quum illud, quod saepius a Germanis actum repetitumque, singulare semper erit habendum, quamdiu superest notitia cuiusdam generalis et haud determinati. Hoc autem reuera existere norunt omnes, vel leui harum rerum peritia imbuti, atque iam supra indicatum est capite III. §. VII.

L 3

§. LV.

§. LV.

Quemadmodum vero de regula non est diiudicandum secundum rationem exceptionis; ita et illud, quod pacti, adeoque ex singulari non erit considerandum vniuersale, multo minus fieri poterit, vt singulare constituat regulam et diiudicationis normam vniuersalem, eo casu, quo tamquam certum separatur ab incerto et ambiguo. Alias enim circumscriptio, quam formulis istis, de quibus nunc sermo est, et supra, capite quarto actum, adiecerunt paciscentes de dotalitio, superuacanea omnino fuisset; quod tamen vero est admodum dissimile.

§. LVI.

Nihil igitur superest, quam vt significationes dotalitii, eiusque naturam et, quid eo sibi Germani voluerint, inuestigemus paullo accuratius. Quod vt rite fiat, auscultemus, necesse est, NICOLAO HIERONYMO GVNDLINGIO, capite XXIII. §. LI. *iuris naturae* p. 287. aliisque, monentibus, vt, quid in actibus rerum eueniat, quis finis sit, et quid spectare soleant contrahentes, probe circumspicia-

spiciamus, ac contractus cuiusque *γένεσις* et indolem semper intueamur. Quis autem non videt, hanc fuisse Germanorum mentem, ut vxoribus, viduitatis solitudinem tolerantibus, alimenta necessaria et digna suppeterent, quibus vitam honeste sustentare possint, ut defuncti mariti tueantur dignitatem, neque huic sint dedecori. Quum vero finis hic et totius instituti ratio cesset, vxoribus ad secundas transeuntibus nuptias, ipsa quoque dotalitii constitutio cesset, necesse est. Haec enim cura, hoc officium secundi mariti est, ut vxorem satis digne alat, et necessario victu sustineat.

§. LVII.

Proinde sequitur, ut formula generalis: *zu Leibgeding*, ita sit exponenda, ut intentioni Germanorum conueniat significatio vocis, *Leibgeding*. Vnde liquet, dotalitium ad dies vitae nequaquam extendendum, sed de viduitatis statu esse intelligendum. Nec ob stare video, quae capite vi. p. 47. de significato et etymologia vocabuli *Leibgeding* disputauimus; quandoquidem interpretatio intentioni contrahentium debet esse consentanea.

Dein

Dein nemo, rerum patriarum non plane imperitus, ignorat, non tam leges, quam mores, vel potius opinionem damnasſe nuptias ſecundas, vel ſaltem has non magni feciſſe. Quum vero ex eo probabile fiat, Germanos huic opinioni eſſe obſequutos; facile patet, interpretationem vocis *Leibgeding* conſuetudini, genioque et moribus, aut opinioni Germanorum conuenire debere. Sequitur itaque, vt dotalitium non ad dies vitae, ſed ad viduitatis tempus ſpectauerit.

§. LVIII.

At vero quemdam audio, qui mihi ſic interloquitur, quod nimirum intentio eorum, qui dotalitium conſtituunt, non ſit, vt hoc ad viduitatis ſtatum, vbi nihil expreſſum, ſermone generali definiatur. Etenim poſſet quis obloqui, quod inter omnes conſtet, dotem per dotalitium abſorberi, id quod iam ſuperiore capite VII. §. VIII. p. 61. monui, ac paroemia iuris Germanici comprobauit, quod ſcilicet vxoria dos apud mariti heredem permaneret, maritalis vero, vidua exſtineta, ad hunc itidem reuerteretur. Et, vt
dotis

dotis iacturam vxor aequo ferret animo, solemnem vsurarum numerum censuerunt duplicandum vel quadruplicandum. Hoc modo enatae sunt duplices, immo et quadruplices vsurae, quae dotem vxoriam consumunt absorbentque. Verum si hoc, vti quidem IO. PETRVS DE LVDEWIG p.38. de *dote mariti*, testatur, demum anno c1515 LVIII. vsu inuauit, et de vetustate paroemiae: *Leibgeding schwindet das Haupt-Guth*, nihil certi constat; sequitur, vt frustra quis obuertat, dotem vsuras duplices vel quadruplices absorbere et consumere.

Potius paciscentium intentio de dotalitio in medio aeuo semper valebit, vti reuera eam numquam non inspectam et obseruatam esse valde fit probabile; quoniam illo tempore quadruplarum vsurarum doctrina incognita, prout, SIMONIS PISTORIS fretus auctoritate, docet IOANNES PETRVS DE LVDEWIG, anno c1515 L. nondum in Saxonia certo iure fuisse constitutum, vt dotalitium absorbeat dotem. Est igitur dogma, quod vsurae dotem consumant, inuentum iureconsultorum, Romana cum Germanicis minus

M

caute

caute permiscendum, et ex ignorantia morum et institutorum patriorum. Iureconsulti autem est, communium opinionum, quae circumferuntur, auctoritatem parui pendere, nisi eadem aut Romani aut Germanici iuris suffragio iuuetur et sustineatur. Nam ad id neutiquam est adstrictus, ut curet, quid alii dixerint, sed potius quid ex veritate dici possit, testibus SAMVELE DE COCCENII p. 4. *iuris controuersi*, et GEORGIO ADAMO STRVVIO in *syntagmate iuris feudalis* exercitatione XI. thesi LI.

§. LVIII.

Ex praua igitur quorundam iureconsultorum opinione doctrina de dote absorbenda profecta longe lateque manauit. Iam vero dispiciendum est: utrum opinio nullo iure subnixa vel definita, constituentibus dotalitia norma esse debeat, ad quam tamquam ad Lydium lapidem cuncta sint dirigenda. Et nemo non per se intelligit argumentum eiusmodi lubricum admodum ac debile nervoque plane destitutum esse. Idcirco nihil obstat, quo minus dotalitium hodiernum ad vi-
duita-

duitatis statum et eo vsque, dum secundi mariti amplexibus abstineat vxor, definire liceat. Quo posito consequentia et in procliui est, vt integrum sit mariti successori, nisi aliter conuentum, dotem numerare viduae, ipsamque dotalitio priuare. Quod si aegre ferat, negotiumque facessat vxor, nihil sane proficiet, nec habebit quidquam, quod opponat, nisi vulgarem complusculorum opinionem, quae tantum abest, vt ius facere queat, vt potius corrigenda, vel plane a sapientioribus sit proscribenda. Nemo nescit paroemiam: *reiche Weiber, arme Kinder*, vel *reiches Ehegeld, arme Kinder*, quia, vt IO. NICOLAUS HERT recte vidit, amplae doti respondere quoque debet amplum dotalitium. Perspiciunt omnes, non parum molestiae hoc adferre liberis, quum non sine ingenti detrimento, matri, quae secundo nubit marito, dotalitium, quod ad dies vitae extenditur, coguntur relinquere. Vnusquisque sane fatebitur, quod ea, quae in fauorem alicuius ex aequitate plane vana, sine legum iuriumque beneficio vel priuilegii praesidio, statuuntur, non esse vertenda in alterius

M 2

dam-

damnum. Iniquum autem foret vxorem cum damno vel liberorum prioris matrimonii, vel cum detrimento successoris prioris mariti locupletari. Habet eiusmodi mulier, quod sibi imputet, dum priuatur dotalitio, quia secundum tritum istud: cessante causa, eius quoque cessat effectus. Et si minus laute ac commode cum secundo marito viuere poterit, quis, quaeso, aut liberos aut mariti heredes obligatos dixerit, vt commoda eius suis rationibus anteponant? Nihil ergo illi superest, quam vt viduitatem seruet, aut si nuptiarum expers esse nequit, sorte mariti secundi viuat contenta, aut dotalitii, a priore marito constituti, damnum sua sentiat culpa. Quod si vero pauperi rursus nubit viro, cuinam hoc imputare potest quam sibi met ipsi? quum meliorem non expectauerit nubendi conditionem. Plura non addo, etsi forent non penitus contemnenda. Sed manum de tabula.

CAPVT

CAPVT NONVM

QVID VSVS FORI DE HAC QVAESTIONE FERAT BREVIBVS OSTENDITVR.

ADSPECTVS CAPITIS.

§. LIII. **I**udex obseruet, quod pactis dotalitii est conuenientum. Harum conuentionum duo prostant genera: aut ad dies vitae concessum est dotalitium, aut ad viduitatis tempus definitum. Alia ex his dotalitii formulis aliter est diiudicanda.

§. LIIII. Firmatur hoc et illustratur sententia, ab imperii

camera lata. Recensetur litis origo, progressus, circumstantiae et dubia.

§. LV. Rationes decidendi commemorantur.

§. LVI. Si pacto speciali, de dotalitio soluendo, nihil est dispositum, iudex condemnabit iterum nubentem, et hanc dotalitio priuabit.

§. LX.

CONTROVERSIAM de finitione dotalitii propter secundas nuptias diiudicaturus ante omnia erunt inspicienda pacta de praestando dotalitio inita, ac secundum ea lis erit dirimenda. Aut enim maritus voluit, ut dotalitium vidua retineat ad extremum usque vitae halitum; et non putem, discedi posse a pacto, sed illud iudici esse cum cura et stricte obseruandum. Aut pactis dotalitio termini statuuntur, ut viduitate consenescat vxor

M 3

relicta,

relicta, et in coelibatu maneat; tum vero iudicis erit officium, vt aduersus viduam, ad secunda vota transilientem, litem det, illamque dotalitio propter nuptias secundas priuet.

§. LXI.

Eamdem in iudicando rationem seruata[m] memini a camera imperii, quae Wezlariae floret, quod ex controuersiae momentis, quae inter serenissimum Principem N. N. qui prouinciam N. N. regit, eiusque fratris viduam sunt agitata, perspexi. Nec inutile et ab instituto nostro alienum fore credo, si breuem et apertam huius litis narrationem cum benigno lectore communicem, sic tamen, ne, plura enumerando, ipsum fatigem. Interea nihil ob stare video, quo minus lingua vernacula litis ortum atque progressum exponam:

Als zwischen denen beyden Fürstlichen Gebrüdern, Herrn N. N. und Herrn N. N. Fürsten zu N. N. wegen des neu-eingeführten, und von Ihro Herrn Vatter, Fürst N. N. - - verordneten Primogenitur-Rechts, ausgefertzten apnagii, und sonst sich einige Irrungen hervor gethan, haben endlich Dieselbe sothane differentien gütlich gehoben, und im Jahr

Jahr 1716. den 25. Augusti ein solenne pactum errichtet; selbiges mit einem Körperlichen Eyde beschworen, auch zugleich (prout verba pacti habent) in Krafft einer, super omnibus exceptionibus getroffenen special-transaction, zu ewigen Zeiten vor sich, Dero Leibes-Erben und Nachkommen, bey Fürstlicher parole und Glauben wissentlich und wohlbedächtig allen etwa annoch übrig-seyenden exceptionibus iuris, tam in genere, jam in specie renunciiret, so auch vor Ihro jetzt-glorwü. digst regierenden Kayserlichen Majestät auf beyderseits Herrn paciscenten imploration confirmiret worden.

In diesem pacto haben zugleich die Fürstliche Herrn Gebrüdere, so beyderseits damahls noch unvermählt gewesen, die Versetzung gethan, wie es hinkünftig mit Verleibdingung Dero Gemahlinnen gehalten werden solle, und lauten die Worte §. 18. also:

Würden auch beyde Fürstliche Herrn Gebrüdere Gemahlinnen hinterlassen, so ist verabredet, daß des Herrn primogeniti Fürstliche Frau Gemahlin mit 6000. Thaler, des Herrn secundogeniti aber 5000. Thaler, und zwar eines vor alles verleibdinget seyn, und eine jedwede aus ihres Herrn Gemahls verlassenen feudal-intraden so viel zu geniessen haben solle. Jedoch bedingen sich beyderseits Fürstliche Herrn Gebrüdere ausdrücklich, so wohl das quantum der Verleibdingung Dero künftigen Gemahlinnen, als auch vor jedwede

jedwede ihrer princessen jährlichen Gehalt, nach eigenem Belieben, künfftighin zu determiniren und einzurichten, massen dann vorhergehende Verordnung bloß dahin verstanden seyn soll, wann ein oder der andere Fürstliche Manns-Stamm, welches doch GOtt in Gnaden verhüten wolle, gänzlich abgehen würde, cet.

Gleichwie nun die Fürstliche Herrn Gebrüder sich nachgehends vermählet, und zwar der regierende Fürst N. N. anfänglich mit einer Princessin von Anhalt-Bernburg, so aber, ohne Hinterlassung männlicher Erben, bald verstorben, und nachgehends, mit der Princessin N. N. aus dem Fürstlichen Hause N. N. Also haben auch Dieselbe mit der letztern ordentliche Ehe-pacta errichtet, und darinn das Leibgeding, statt der Ihro aus dem Leben zukommenden 6000. Thaler, auf das Amt N. N. und nach Dero annoch lebenden Frau Mutter Tode, das Amt N. N. verschrieben, mithin wann das Amt N. N. durch der Frau Mutter Ableben wäre erlediget worden, das quantum des Leibgedings erhöht, wie Sie nach dem Vorbehalt in pacto fraterno rhun können, woferno Dero Männliche posterität von der Daure gewesen. Indessen ist zugleich in denen Ehe-pactis klar versehen, daß woferne nach Dero Tode, der Frau Gemahlin gefallen sollte zu einer onderweiten Vermählung zu schreiten, Dieselbe, entweder beyde in Besitz und Genuß der Witthums-Güther zu lassen, oder Ihro die ausgemachte doppelte Zinsen von dem Einbringen und Gegenlage zu reichen,

reichen, oder das Capital der 40000. Thaler an Einbringen und Gegen-Vermächtniß abzuführen. Gestalt die Durchlauchtigste sponfa ein Standes-mässiges Heyraths-Guth an 20000. Thaler in denen Ehe-pactis versprochen, auch dergestalt inferiret hat, daß der Fürst, einen Theil davon würcklich gehoben, das übrige aber bey der Fürstin Herrn Bruder, dem regierenden Fürsten zu N. gegen ausgestellte Versicherung, zinsbar stehen lassen, auch davon die Zinsen, bis zu Dero Ableben gehoben, wie solches alles die in actis vorliegende Ehe-pacta num. 1. und die Quittungen sub numeris 11. 12. 13. und 14. ausweisen und bewähren.

Alldieweilen es sich nun gefüget, daß des Herrn Fürsten N. N. Durchlaucht nach viertehalb-jähriger geführten Ehe, im Jahre 1728. verstorben, und keine Männliche posterität, weilen der einige, und aus dieser Ehe erzielte Printz kurtz vorher mit Tode abgangen, hinterlassen, mithin die successio in principatu auf den paciscirenden Herrn Bruder, jetzigen regierenden Herrn Fürsten, N. N. zu N. gekommen, deswegen die hinterbliebene Frau Wittwe auf die Erfüllung der Ehe-pacten angetragen, auch weil der Herr successor sich dazu nicht verstehen wollen, bey dem Hochpreißlichen Kayserlichen und Reichs-Cammer-Gericht wider denselben citationem ad videndum se pactis dotalibus conformiter manuteneri, et respectiue ad ea seruanda condemnari, ausgebracht; So hat jedoch der Herr Fürst, zum Behelf eingewendet, daß Dero Herrn Bruders Ehe-pacta, so Sie nicht unterschrieben, noch angeblich darin consentiret, Sie nicht verbinden könten, sondern nur allein zu dem in obberühriem pacto fraterno ausgemachten Leibgedinge der 6000. Thaler, an baarem Gelde, gehalten waren, welches pa-

N
Ann

Es zu erfüllen und das verschriebene Leibgedings-quantum willig und richtig zu reichen, und deßhalb alle erforderliche Versicherung auszustellen, Sie sich gerichtlich und außer-gerichtlich erbothen.

Es ist hierauf bey dem Hochpreißlichen Kayserlichen und Reichs-Cammer-Gericht per decretum extraiudiciale am 29. Junii 1729. ein mandatum de praestandis prouisionaliter alimentis S. C. poenale dahin erkannt worden:

Daß Herr Beklagter die im Schreiben sub numero 3. jährlich, an statt des schuldigen Leibgedings offerirte und versprochene 6000. Thaler in so lange, tam pro praeterito quam futuro, alle quartal richtig auszahlen, und lieffern solle, bis die Haupt-Sache, ratione vidualitii, entweder in der Güte beygelegt, oder durch ordentlichen Weg Rechts entschieden seyn wird, et.

Iedoch, weil beklagter Herr Fürst, dieses ergangenen mandati, und darauf erfolgter paritoriarum ohngeachtet die schuldige praestation immerhin verschoben, und genugsam bezeuget, daß Sie gesonnen gewesen, ehe alle extrema abzuwarten, als die eingeklagte pacta dotalia zu erfüllen; So haben die Fürstliche Frau Klägerin, ex taedio litis, zu Bezeugung Dero friedliebenden Gemüths, und wie sehr Sie geneigt, ein gutes Vernehmen mit Dero Herrn Schwager zu unterhalten, lieber den, ex pactis dotalibus competirten Vortheil fahren lassen, dieser praetension ex pactis dotalibus renunciirt, und dagegen das obgedachte beschworne pactum fraternum, samt des Herrn Beklagten darauf gethanes gerichtliche Erbietben,
das

das Leibgeding der jährlichen 6000. Thaler richtig zu reichen, iudicialiter acceptiret, und verhoffet, es würde beklagter Herr Fürst, damit, dem Versprechen gemäß, einhalten, und keine weitere exceptiones, deren Sie sich in dicto pacto insgesamt tam in genere quam in specie, wohl-bedächtig und eydlich, in Krafft einer, super omnibus exceptionibus getroffenen transaction, vor Sich, Dero Leibes-Erben und Nachkommen entsaget, fernerhin obmouiren.

Allein der Erfolg hat gewiesen, daß beklagter Herr Fürst die intention nicht geheget, dem offiberührten pacto fraterno, und darauf gethanen gerichtlichen Versprechen nachzuleben. Dann nachdem die Frau Klägerin, verwittibte Fürstin von N. sieb einige Zeit hernach hinwiederum vermählet, hat man eine neue Ausflucht, zu Entziehung des in pacto fraterno festgestellten, und judicialiter von dem Herrn Beklagten, ebenmäßig absque conditione viduitatis seruandae, simpliciter versprochenen Leibgedings, ersonnen, vorwendende, es sey das Leibgeding, durch die anderweite Vermählung erloschen, und könne weiter nicht präten-diret werden, aus denen herbey-gezogenen wichtigen Ursachen:

Es wäre 1.) das vocabulum, Leibgedinge, generale, et varii significatus, dabey aber ein Vnterscheid zu notiren, zwischen einem ordentlichen Leibgeding, seu dotalitio vero et proprie sic dicto, so ein vsusfructus, a marito vxori, in compensationem dotis, post mortem, in bonis constitutus, wäre, welches illationem certae dotis eiusque versionem in feudum zum Grunde hätte, und andern theils, zwischen einem solchen Leibgedinge, welches in nudo vidualitio, germanice Witthumb, Wittwen-Gehalt, bestehe. Der effect des ersten gienge dahin, daß zwar regulariter bey denen nobilibus, darinn keine Veränderung statt

finde, noch selbiges per secundas nuptias expirire, sondern vielmehr bis an den Tod der Verleibdingten, ad instar usus-fructus, fortwähre, auch facultas percipiendi fructus et redditus, ex dotalitio in secundum vel tertium maritum, quousque vixerit vxor, transferiret vverde. Iedoch wüßte, bey denen personis illustribus ein anders obseruiret, et vidua illustris, ad secunda vota transiens, des dotalitii verlustig. Hingegen müßte ein bloßer Wittkumms-Gehalt, so absque consideratione dotis verwilliget, und aus der liberalität des mariti herflöße, in casu secundarum nuptiarum durchgebends, so wohl bey denen personis illustribus, als denen nobiles, schlechterdings cessiren.

Vnd zu dieser andern Gattung gehöre 2.) das der Frau Klägerin in pactis fraternis verschriebene Leibgeding, es hätten serenissimi paciscentes ihr Abschehen nicht auf ein dotalitium proprie sic dictum, gerichtet, weil Dieselbe damals noch nicht vermählt gewesen, sondern das Leibgeding absque consideratione dotis, verabredet, auch wäre nachgebends, bey der Vermählung, dos promissa nicht inferiret. Massen 3.) nicht zu vermuthen, daß die pacisirende Herrn Gebrüder die Absicht gehabt, ihren hinterbleibenden Wittwen, durch dergleichen verordnetes Leibgeding, aliam occasionem nubendi zu geben, sondern, wie solches ex liberalitate, und ohne consideration einiges dotis hergestossen, also sey es auch, ex praesumta mente paciscentium, nur in solatium viduitatis, damit Sie nach ihres Gemahls Tode Standes-gemäß leben könne, gevidmet. Dieser Vermuthung solten 4.) beytreten die alte Burgundische Rechte, mit denen LL. Boicis und Longobardicis, die einer Ehe-Frauen, welche anderweit heyrathet, desjenigen verlustig halten, was sie von dem ersten Manne nach dessen Tode bekommen, welche

welche Rechte um so mehr zu attendiren, weil die Römische und gemeine Leben-Rechte von dem Leibgedinge wenig oder nichts verordneten, obnedem auch Fürstliche Personen in ihren Handlungen nicht nach dem Römischen Bürger-Recht zu beurtheilen. Welches 5.) fast die durchgehende Gewohnheit Fürstlicher Höfe mit sich brächte, und würde auch, in specie, in dem Fürstenthum N. kein Exempel beygebracht werden können, daß eine Fürstliche N. Wittve, nach Verrückung des Wittven-Stuhls, ihr Leibgedinge weiter genossen.

§. LXII.

Non potuit non camera imperii iis potissimum rationibus moueri, quas pacto inter se firmauerant et princeps N. N. facto functus, huiusque frater, et istius vidua. Quocirca secundum id, quod in pactione erat, pro hac erat iudicandum, praesertim quum serenissimus princeps N. N. post obitum fratris, promissum de praestando dotalitio iterasset, vt bene monuit perillustis GEORGIUS MELCHIOR DE LVDOLFF in *fasciculo primo sententiarum cameralium*, qui subiectus legitur parti III. *observationum forensium* p. 133. 134. et videri potest in supplementis documentorum voluminis secundi *symphorematis consultationum forensium* p. 183. sqq. Iuuat

interea sententiam, a camera latam, hic subiicere, quam lectori non ingratham fore spero:

VRKVNDT VRTHEILS,

In Sachen N. contra N.

Wir CARL der Sechste von Gottes Gnaden erwählter Römischer Käyser zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, König in Germanien, zu Hispanien, Hungarn, Böhheim, Dalmatien, Croatien und Schlavonien, Ertz-Herzog zu Oesterreich, Herzog zu Burgund, Stayer, Kärndten, Crain und Wirtenberg, Graf zu Tyrol, et.

Bekennen und thun kund jedermänniglich mit diesem Vnserm Käyserlichen Brieff bezeugend, dafs bey Vnserem Käyserlichen Cammer-Gericht heut unterfchriebenen Dato unter mehr anderen, auch diese hiernach beschriebenen Inhalts Vrtheil eröffnet und publiciret worden.

TENOR SENTENTIAE.

IN *Sachen Charlotten Fridericen verwitibter Fürstin zu N. nunmehr vermählter Gräffin zu N. Klagerin, wider Herrn N. N. Fürsten zu N. beklagten, citationis ad videndum se pactis dotalibus conformiter manuteneri et respective*

ctiue ad ea seruanda condemnari, nec non mandati de praestandis prouisionaliter alimentis sine clausula, vt et citationis ad videndum exigi morgengabam, in pactis dotalibus promissam, aut se immitti in bona eo nomine specialiter oppignorata.

Ist in puncto des Leibgedings allem An-und Vorbringen nach zu Recht erkannt, daß Herr Beklagter, die nach dem Fürst-Brüderlichen pacto vom Jahr 1716. eingestandene jährliche Leib-Renthen der Frauen Klagerin so lang dieselbe am Leben seyn wird, zu entrichten, auch den seit ihrer zweyten Vermählung daran aufgelassenen Rückstandt, sambt Reichs-üblichen Interesse derselben abzuführen schuldig und darzu zu condemniren, Ihme jedoch, was Er etwa der Ehe-Gelder wegen rechtlich auszuführen vermeynet, für zu behalten seye. Als wir hiermit schuldig erkennen und condemniren auch vorbehalten.

*Dann ist gedachtem Herrn Beklagten zu würcklicher Execution und Vollziehung dieser Vrtbel, so viel oberwehnten Rückstandt betrifft, Zeit dreyer Monat pro termino et prorogatione von Ambts wegen angesetzt, mit dem Anhang, wo Er deme
also*

also nicht nachkommen wird, daß Er jetzt alsdann und dann als jetzt in die Straff zehen Marck löthigen Golds halb dem Kayserlichen fisco, und zum andern halben Theil der Frau Klegerin obnnachlässig zu bezahlen, fällig ertheilet seyn, auch der real-execution halber auf ferneres Anruffen ergehen solle, was Recht ist.

So viel aber den Punct der Morgengabe belanget, ist beyderseits Procuratoren Ihr der End-Vrthel halber beschehen Begehren noch zur Zeit abgeschlagen, sondern Dr. Zwirlein die von weylandt Herrn Fürsten N. N. eingelöste Schuld-Verschreibungen deren Städten N. und N. gerichtlich zu produciren, oder allenfalls gegen die Inhabere derselben ad editionem gebührend anzuruffen, obgedachte Zeit gleicher Gestalt pro termino praefigirt und angesetzt.

In Vrkund dieses mit unserm Kayserlichen zuruck aufgedruckten Insiegel bekræfftigten Scheins, so darüber ausgefertigt und mitgetheilet worden in Unser und des heiligen Reichs Stadt Wetzlar, den sechszebenden Tag Monats Aprilis, nach Christi unsers lieben HErrn Geburt im siebenzehen hundert vier und dreyßigsten, Unserer Reiche, des
Ræmi-

Römischen im drey und zwanzigsten, des Hispanischen im ein und dreyszigsten, des Hungarischen und Bæheimischen auch im drey und zwanzigsten Iahren.

Ad mandatum Domini Electi
Imperatoris proprium.

(L. S.)

Caes.

IOH. HENRICH VON DRESANVS,
*Käyserlichen Cammer-Gerichts Cantzley-
Verwalter.*

IOANNES PHILIPPVS IOSEPHVS NIDERER,
Cammer-Gerichts-Protonotarius, Mppr.

§. LXIII.

Sin autem in dotalitii pactis certi nihil definitum est, sed cuncta verbis generalibus ac vagis conscripta leguntur, ita quidem, vt generatim de dotalitio praestando caueatur; tum omnino res erit diiudicanda secundum ea, quae capite octauo §. v. docui ac demonstraui. Caue autem, credas, huic repugnare doctrinae speculum Saxonicum. Quamuis enim nonnulli verbis eius nitantur, atque ea sic proponant: *man mag Frauen wohl geben zu ihrem Leib mit der Erden Laub - - Leibgedin-*

O

ge

ge kan den Weibern niemand brechen, *weder lebendige oder nachgebohrne Erben*, noch kein Mann, auf den das Gut *versterben möchte*. - - Et e iure beneficiario adluciant haec: *zu ihrem Leib oder Lebtagen diese Lehnung soll er ihr stet und veste halten*, dieweil sie lebet. Nemo tamen non videt primo obtutu SPECVLATOREM, vt vocant, hic in mente habuisse viduam, quae in coelibatu permanet. Nec fundamento destitutam animaduerto hanc opinionem, quia regula nititur, ex qua interpretatio debet analogiae iuris (ergo et Germanici) et principiis, genioque et moribus esse conueniens. Propterea ius Germanicum, inprimis Saxonicum, non ex iure Romano, sed ad normam morum Germanicorum erit explicandum.

APPEN-

APPENDIX I.

DE dotalitio expressis verbis vxori, quoad vixerit, constituto, exempla collegit vir illustris, IOANNES ADAMVS KOPP, in den Proben des Teutschen Lehnrechts p. 217. sq.

Saeppissime vero finiebatur secundis nuptiis, prout complura addi possent exempla. Lege, si placet WERNERI THVMMER-MVTI librum: *Krumstab schleußt niemand aus, oder Documenta Stift-Cælnischer Erb- und Kunkelleben*, centuria I. num. V. VI. LXI. LXXII. LXXIII. LXXIII, et centuria II. num. XXIII., KOPP l. c.

APPENDIX II.

DE FRUCTIBVS DOTALITII EXSTINCTI DIVIDENDIS, ET AD HEREDES TRANSMITTENDIS, VEL NON TRANSFERENDIS.

Si iuris Romani scita consulimus; adparet, mortuo fructuario, fructus, nondum perceptos, ad heredes non transmitti, L. XIII. D. quibus modis ususfructus amittitur, §. XXXVI. Inst. de R. D. Excipiant tamen fructus civiles,

les, veluti pensiones et mercedes, ab hac regula. Hi enim fructus, pro rata temporis, inter heredes fructuarii et proprietarium, si quidem percipiuntur ex rebus non frugiferis, vti aedibus, operis seruorum, diuiduntur. L. XXVI. D. *de usufructu*. Si vero ex fundo frugifero proueniunt; debentur heredibus fructuarii, quamuis hic, perceptis iam a colono fructibus, mortuus sit, antequam dies pensionis venerit, L. LVIII. D. *de usufructu*, 10. ORTWIN. WESTENBERG in *principiis iuris digestorum*, libro VII. titulo I. §. XXXXIII. p. 280.

Ceterum qua ratione computatio fructuum eiusmodi sit instituenda, PAPINIANSVS sollerti et subtili modo docuit.

Talis nimirum est species: mulier Kalendis Octobris nupserat, eoque ipso die vineam marito doti dederat. Maritus vindemiam facit: vini dolia duodecim colligit, Kalendis Nouembris idem maritus colono vineam elocat. Postremo Ianuarii die diuortium facit. Quaeritur: quantum ex illis fructibus habere maritus debeat? Respondit PAPINIANSVS in lege VII. §. III. D. *soluta matrimonio dos quemadmodum petatur*. Hanc vero PAPINIANI

NI

NI responsionem aliter HOTOMANNVS, aliter DVARENVS, aliter CONNANVS interpretati sunt. Exstat etiam CUIACII expositio apud SCHVLTINGIVM in *iurisprudencia anteiustiniana*. Verbosior interea hac de re fuit HOTOMANNVS, cuius, DVARERI item, et CONNANI doctrina e tabula sequenti adparet:

Menses.	Vindemia.	Merces.	Papinianea confusio et	attributio.	Connani attributio.	Duareni attributio.
II.	XII.	XII.	XIII.	Sexta: id est $\frac{2\frac{1}{2}}{6}$.	2.	2.
	XXIII.	XXII.	XXV.	Sexta $\frac{4\frac{1}{2}}{3}$.	3.	3.
	XII.	XXIII.	XIII.	Sexta $\frac{2\frac{1}{2}}{3}$.	3.	3.
III.	XII.	XII.	XIII.	Quarta $\frac{6\frac{1}{2}}{2}$.	3.	3.
	XXIII.	XII.	XXVI.	Quarta $\frac{6\frac{1}{2}}{2}$.	$\frac{4\frac{1}{2}}{2}$.	4.
	XII.	XXIII.	XVI.	Quarta 4.	$\frac{4\frac{1}{2}}{2}$.	5.
III.	XII.	XII.	XV.	Tertia 5.	4.	4.
	XXIII.	XII.	XXVII.	Tertia 9.	5.	6.
	XII.	XXIII.	XXIII.	Tertia 9.	6.	6.

O 3

Quid

Quid ius Germanicum, imprimis autem Saxonicum de fructuum transmissione ad heredes statuatur, docent IOANNES NICOLAUS HERT de *paroemis iuris volumine I. opusculorum* p. 428. IOANNES HENRICVS DE BERGER in *oeconomia iuris*, libro II. titulo III. §. XXXIII. nota IIII. et IOANNES WOLFFGANGVS TRIER de *transmissione fructuum feudalium in heredes allodiales* §. IIII. V. et VI.

Ego hoc de argumento ita sentio.

Vbi de fructibus industrialibus controuersia existit, v. g. de rei pecuariae, venationis, ouariae, cereuisiaeue emolumentis; omnes illius anni fructus perinde et cuique tum demortui heredi tum successori pro rata parte dantur. Sin de fructibus sementicis, quos horti agrisque proferunt, sermo erit, locus est paroemiae: *was die Ege bestrichen, und die Hacke bedeckt, folget dem Erben*, h. e. qui agrum conseruit bona fide, eum sequuntur fructus, MATTHIAS COLER Part. II. *decis.* CCLXXXVII. n. 101. sq. p. 232.

Quod ad ciuiles attinet fructus et census, illi, quorum iam dies venit, heredem sequebantur. REPKOVIVS vero lib. II. art. LVIII.

iuris

iuris prouincialis Saxonici plerorumque ait censuum dies venit die S. Martini, qui est dies xi. Nouembris: decimae ouium die S. Walburgis i. e. die i. Maii: decimae anserum die adsumptionis Mariae seu die xv. Augusti: decimae carnis, si pecunia redimitur, die S. Iohannis baptistae, qui est dies xxi. Iunii, si non redimitur decuma, eius dies simul ac pecora nascuntur erit: item decumae frumenti die Margarethae, siue xiii. Iulii: decimae ex vineis et hortis die S. Urbani, i. e. die xxv. Maii. Pensionum denique ex molis, vectigalibus, monetis et vineis soluendarum diem venire, quando de eius solutione conuenerit, docent idem RENKOVIVS et IO. GOTTLIEB HEINECCIUS in *elementis iuris Germanici* libro II. titulo III. §. LXXI. p. 421. Si nihil conuenerit de pensionibus eiusmodi; temporis erit habenda ratio, qua diuidenda venit pensio pro portione anni. Igitur merces locationis, tamen si nondum venit dies, heredibus allodialibus pro rata temporis parte cedit. IO. HENR. DE BERGER P. II. resp. CLXVIII. p. 269. CHRISTOPH. PHIL. RICHTER *decis.* LVI. n. 13.

De fructibus naturalibus, utpote gramine
foeno-

foenouae, *Heu und Grummet*, cenſeo illos ſequi defuncti vaſalli heredes, ſi ille poſt diem Vr-
bani animam efflauit, MATTH. COLER *de pro-
ceſſibus executiuis* P. II. cap. III. n. 310. ſq.

Vbi vero de lignatione quaeritur; ad eum
ligna pertinere autumo, qui cecidit filuas vel, vt
hoc fiat, ſigno arbores notari iuſſit. Quod ad
piſcationem attinet, ſi vaſallus moritur eo tem-
pore, quo piſcandi ſpes aut inſtat, aut piſces
vltra dimidiam partem ſtati ad piſcandum
temporis aluit, piſces heredi cedunt allodiali,
CHRIST. PHIL. RICHTER *decif.* LVI. n. 9. qui
tamen ratione fructuum naturalium a COLE-
RI ſententia reſceſſit l.c. n. II. ſtatuitque, fructus
naturales perceptos et a ſolo ſeparatos ad he-
redes, pendentes vero ad ſucceſſorem feudi
pertinere. Idem ſentit IO. HENR. DE BERGER
l.c. tum de naturalibus tum de industrialibus,
conſilio CCLIIII. p. 249. Sed minus recte.

* * *

IOS. AVR. DE IANVARIO de *republ. iureconſult.* p. 367.

I quaefo, et hanc opinionem euellas, ſi potes; quaecunque adferas, ſo-
lida et vera, ſpeciem praeferre frigidae excuſationis, omnes puta-
bunt, et, illis nos velle imponere, credent obſtinate.

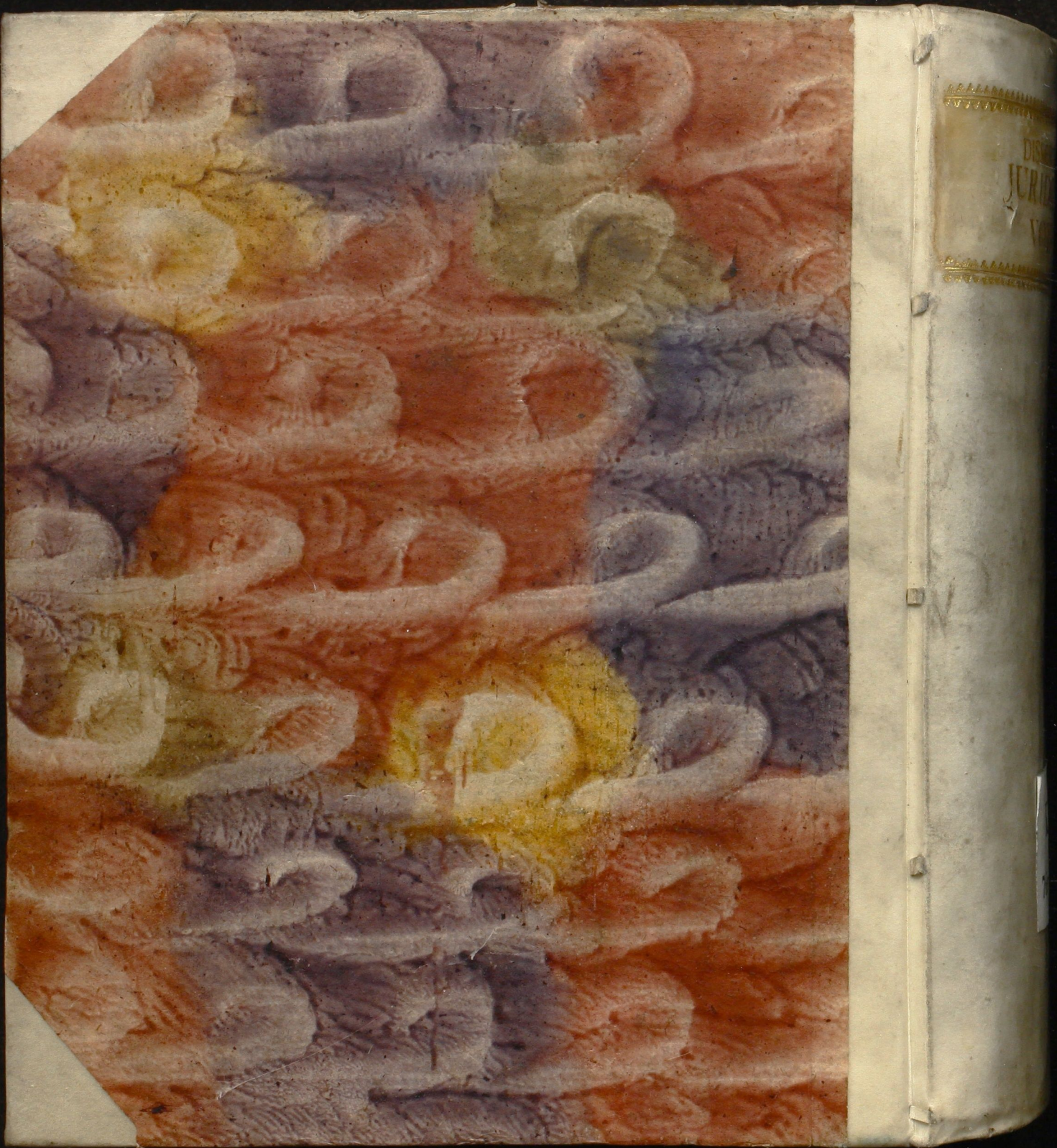

155053

8

AB 155053

KL 468 od

10
RGII ESTOR

CESSORIS IENENSIS

ELLVS

DE

ALITIO

VNDAS NVPTIAS

S ANTE.

SECVND A

T EMENDATIO R.

CINA RITTERIANA

MDCCCXXXII.